

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
CİLT PROGRAMI

TOPKAPI SARAYI MÜZESİ REVAN KİTAPLIĞINDA BULUNAN
NATÜRALİST ÇİÇEK DESENİ KALİPLİ CİLTLER

(Yüksek Lisans Eser Metni)

Hazırlayan :

20142309027 Havva YAĞCI

Danışman :

Prof. Dr. Ahmet Sacit AÇIKGÖZOĞLU

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
CİLT PROGRAMI

TOPKAPI SARAYI MÜZESİ REVAN KİTAPLIĞINDA BULUNAN
NATÜRALİST ÇİÇEK DESENLİ KALIPLI CİTLER

(Yüksek Lisans Eser Metni)

Hazırlayan:

20142309027 Havva YAĞCI

Danışman :

Prof. Dr. Ahmet Sacit AÇIKGÖZOĞLU

İSTANBUL - 2019

Havva YAĞCI tarafından hazırlanan **TOPKAPI SARAYI MÜZESİ REVAN KİTAPLIĞINDA BULUNAN NATÜRALİST ÇİÇEK DESENLİ KALIPLI CİTLER** adlı bu çalışma aşağıda adları yazılı jüri üyelerince Oybirliğiyle / Oyçokluğuyla Yüksek Lisans Tezi olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 14 / 06 / 2019

(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi : Prof. Dr. A. Sacit AÇIKGÖZOĞLU (Danışman)

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Ali Rıza ÖZCAN

Jüri Üyesi : Doç. Mesude Hülya DOĞRU (Sakarya Üni.)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

İÇİNDEKİLER	i
ÖNSÖZ	ii
ÇİZİM LİSTESİ	iii
RESİM LİSTESİ	iiiv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
1. GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı	1
1.2 Çalışmanın Kapsamı.....	2
1.3 Çalışmanın Yöntemi.....	3
1.4 Kaynaklar	3
2. TÜRK İSLAM SANATINDA CİLT VE TOPKAPI SARAYI YAZMALAR 5	
2.1 Kitabın Oluşumu Ve Türk İslam Sanatında Cilt	5
2.2 Cilt Çeşitleri ve Kullanılan Malzemeler.....	7
2.3 Türk Süslemesinde Çiçek.....	10
2.4 Topkapı Sarayı	15
2.5 Topkapı Sarayı El Yazma Kütüphanesi Ve Revan Kitaplığı	17
3. KATALOG	19
4. UYGULAMALAR	73
5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	82
KAYNAKÇA	87
ÖZGEÇMİŞ	89

ÖNSÖZ

Topkapı Sarayı, nadir ve özel kitap koleksiyonlarını içinde barındırır. Bu koleksiyondan seçmiş olduğumuz Revan Kitaplığı'nda bulunan çiçek desenli kalıplı cilt örneklerini incelediğimizde çiçeklerin tarihi serüveni hakkında bilgilere ulaşılmıştır. Bu bilgiler ışığında cilt sanatı ile ilgili kaynaklarda çok irdelenmeyen natüralist çiçekli kalıplı ciltlerin teknik ve desenlerin detaylı incelemeleri yapılarak, uzun soluklu çalışmalar neticesinde yapmış olduğumuz dört esere esin kaynağı olmuştur.

Bu tez çalışmasında bana destekçi olup yönlendiren ve yardımcı olan değerli hocam Prof. Dr. Ahmet Sacit AÇIKGÖZOĞLU'na, beni cilt sanatıyla tanıştıran ve sevdiren, bana bu alandaki tüm teknik bilgileri öğreten Öğr. Gör. Gürcan Mavili ve Mücellit Ali Kunduracıoğlu'na, çalışmalarımı destekleyen Topkapı Sarayı Müzesi Müdiresi Ayşe Erdoğan'ya, müdür yardımcısı Gülendamar Karal'a, Kütüphane'de araştırmalarım esnasında desteğini esirgemeyen Topkapı Sarayı El Yazma Kütüphanesi sorumluları Merve Çakır, Zeynep Atbaş ve Ramazan Aktemur'a, kaynaklarından faydalanmamda yardımcı olan Topkapı Sarayı Müzesi Basma Eser Kütüphanesi sorumluları Nurdan Taşay ve Murat Keklik'e, tezimin her aşamasında yardımını esirgemeyen Alperen Yıldırım, Merve Özen Arslan ve Şermin Yalçın'a teşekkür eder ve saygılarımı sunarım. Ayrıca bu günlere gelmemde büyük pay sahibi olan ve beni her dâim destekleyen aileme teşekkürlerimi sunarım.

Havva YAĞCI

İstanbul 2019.

ÇİZİM LİSTESİ

Sayfa

Çizim 1 : R.944 nolu yazma eser, dış kab çizimi.....	21
Çizim 2 : R.1514 nolu yazma eser, dış kab çizimi.....	26
Çizim 3: R.1773 nolu yazma eser, dış kab çizimi.....	29
Çizim 4: R.1689 nolu yazma eser, dış kab çizimi.....	33
Çizim 5: R.1190 nolu yazma eser, dış kab çizimi.....	37
Çizim 6: R.1929 nolu yazma eser, dış kab çizimi.....	42
Çizim 7: R.1494 nolu yazma eser, dış kab çizimi.....	46
Çizim 8: R.1583 nolu yazma eser, dış kab çizimi.....	50
Çizim 9: R.1683 nolu yazma eser, dış kab çizimi.....	54
Çizim 10: R.1262 nolu yazma eser, dış kab çizimi.....	59
Çizim 11: M.402 nolu yazma eser, dış kab çizimi.....	63
Çizim 12: E.H.1722 nolu yazma eser, dış kab çizimi.....	67
Çizim 13: E.H.2690 nolu yazma eser, dış kab çizim.....	72
Çizim 14 : Tasarım : Havva Yağcı.....	74
Çizim 15 : Tasarımın negatif halde boyanması.....	74
Çizim 16 : Katalog 1.....	83
Çizim 17 : Katalog 2.....	83
Çizim 18 : Katalog 3.....	83
Çizim 19 : Katalog 4.....	83
Çizim 20 : Katalog 5.....	83
Çizim 21 : Katalog 6.....	83
Çizim 22 : Katalog 7.....	84
Çizim 23 : Katalog 8.....	84
Çizim 24 : Katalog 9.....	84
Çizim 25 : Katalog 10.....	84
Çizim 26 : Katalog 11.....	84
Çizim 27 : Katalog 12.....	84
Çizim 28 : Katalog 13.....	85

RESİM LİSTESİ

Sayfa

Resim 1 : Çin- 15. Yüzyıl başı Ming Hanedanlığı dönemi, Topkapı Sarayı Müzesi - İznik, 1570.....	11
Resim 2 : Katalog 1, R.944.....	20
Resim 3 : Katalog 2, R. 1514.....	24
Resim 4 : Katalog 2, R.1514.....	25
Resim 5 : Katalog 3, R.1773.....	28
Resim 6 : Katalog 4, R.1689.....	31
Resim 7 : Katalog 4, R.1689.....	32
Resim 8 : Katalog 5, R.1190.....	35
Resim 9 : Katalog 5, R.1190.....	36
Resim 10 : Katalog 6, R1929.....	39
Resim 11 : Katalog 6, R.1929.....	40
Resim 12 : Katalog 6, R.1929.....	41
Resim 13 : Katalog 7, R.1494.....	44
Resim 14 : Katalog 7, R.1494	45
Resim 15 : Katalog 8, R.1583.....	48
Resim 16 : Katalog 8, R.1583.....	49
Resim 17 : Katalog 9, R.1683.....	52
Resim 18 : Katalog 9, R.1683.....	53
Resim 19 : Katalog 10,R.1262.....	57
Resim 20 : Katalog 10,R.1262.....	58
Resim 21 : Katalog 11,M.402.....	61
Resim 22 : Katalog 11,M.402.....	62
Resim 23 : Katalog 12,E.H.1722.....	65
Resim 24 : Katalog 12,E.H.1722.....	66
Resim 25 : Katalog 13, E.H.2690.....	69
Resim 26 : Katalog 13, E.H.2690.....	70
Resim 27 : Katalog 13, E.H.2690.....	71
Resim 28 : Tasarımın metal kalıbının yapılmış hali.....	75
Resim 29 : Kalıplara uygun oyulan mukavvalar.....	75
Resim 30 : Mukavvaların deri ile kaplanmış hali	76
Resim 31 : Renkli derilerin yapıştırılmış hali.....	77
Resim 32 : Kabın altın ile boyanıp gomalak cila sürülmüş hali	78
Resim 33 : Uygulama 2.....	79
Resim 34 : Uygulama 3 (Röprodüksiyon R.1683).....	80
Resim 35 : Uygulama 4	81

TOPKAPI SARAYI MÜZESİ REVAN KİTAPLIĞINDA BULUNAN NATÜRALİST ÇİÇEK DESENLİ KALIPLI CİTLER

ÖZET

Sofa-i Hümayun'da bulunan Revan Köşkü, 1636 yılında Sultan IV. Murad tarafından yaptırılmıştır. Mimarlığını Mimarbaşı Koca Kasım Ağa'nın yaptığı tahmin edilen Revan Köşkü sekizgen planlıdır. İç dekorasyonunda eyvan tonozlarında kalem işi ve yaldızlı süslemeler vardır. Pencere ve dolap kapakları ahşap üzeri sedef kakmalıdır. Sultan I. Mahmud tarafından Revan Köşkü'nde oluşturulan kütüphanede kitaplar bu dolaplarda saklanmıştır. Sultan III. Osman ve Sultan III. Mustafa tarafından da geliştirilen kütüphanede yer alan tüm eserler, bu üç hükümdarın vakıf mührünü taşımaktadır.

Cilt sanatındaki deneyimler arttıkça malzeme yelpazesi de genişler ve bu malzemeler beraberinde cilt sanatının farklı örneklerinin doğmasına vesile olmaktadır. Böylelikle cildin üzerindeki süslemelere de şekil verip çeşitlilik katmasına yardımcı olmaktadır.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, çalışmanın amacı, kapsamı ve önemi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde, Türk İslam kültüründe cilt sanatının tarihsel süreci, çiçek motiflerinin dönemlere göre seyri ve Topkapı Sarayı hakkında yapılmış yayımlara yer verilerek Revan Kitaplığı'nın oluşumu hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde, Revan Kitaplığı'ndan çiçek desenli kalıplı cilt örnekleri tespit edilerek katalog bilgileri yazılmıştır. Son bölüm olan dördüncü bölümde ise çiçek desenli cilt örneklerinde kullanılan çiçek türleri ve şekillerinden ilham alınarak tasarlanan ciltlerin uygulama aşamaları görseller kullanılarak anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Topkapı Sarayı, Revan Kitaplığı, Çiçek Desenli Kalıplı Cilt Örnekleri, Kitap Sanatları, Cilt Sanatı.

NATURALIST FLOWER PATTERN BOOKBINDING MOLDS IN THE REVAN LIBRARY OF TOPKAPI PALACE MUSEUM

ABSTRACT

Situated in Royal Hall, the Revan Kiosk (Yerevan Pavilion) was constructed by command of Sultan Murat IV in 1636. The Revan Kiosk, whose architect is believed to have been the Chief Architect Koca Kasım Aga, has an octagonal plan. Inside of the pavilion, the vaulted dome is decorated with hand-drawn patterns in gold leaf. The window shutters and cabinet doors are wooden with mother-of-pearl inlay. Sultan Mahmud I established a library in Revan Kiosk and the books of this library were kept in these cabinets. The whole books in this library, which was reformed with additional manuscripts by Sultan Osman III and Sultan Mustafa III, have the waqf seals of the three emperors.

As the experience in the art of bookbinding increases, the material range expands and these materials accompany the emergence of different examples of the art of bookbinding. Thus, it also helps to shape and adorn the ornaments on the bindings.

This study consists of four parts. In the first chapter, the aim, scope and importance of the study are emphasized. In the second chapter, the historical process of bookbinding art in Turkish Islamic culture, the course of floral motifs according to periods, publications of the Topkapı Palace are introduced and information about the foundation of the Revan Library is given. In the third chapter, catalog information of the flower pattern bookbinding molds determined from Revan Library is written. In the fourth part of the study, the application stages of the bookbindings which are designed with inspiration from the flower types and shapes used in the floral patterned skin samples, are explained by demonstrating with visuals.

Key Words: Topkapı Palace, Revan Library, Flower Patterned Bookbinding Mold Samples, Book Arts, Bookbinding.

1. GİRİŞ

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi on üç kitaplıkta yer alan Din, Tarih, Felsefe, Edebiyat, Fen Bilimleri gibi bir çok alanda yazılmış olan kitaplardan oluşan zengin bir koleksiyonu içinde barındırmaktadır. Bu koleksiyonda sanat değeri taşıyan, tezhip, hat, minyatür ve cilt sanatının en güzel ve en kıymetli örneklerini görmek mümkündür. Bu kıymetli koleksiyonda yer alan ve incelemesi yapılan Revan kitaplığında tespit edilen çiçek desenli kalıplı ciltler, çiçeğin Türk toplumundaki önemini bizlere vurgulamaktadır. Türk süsleme sanatında çiçekler, çini, tezhip, ebru, ahşap, taş sanatı gibi bir çok sanat dallarında stilize, yarı stilize veya natüralist üslupta kullanıldığı görülmektedir.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, çalışmanın amacı, kapsamı ve önemi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde, Türk İslam sanatında cilt ve Topkapı Sarayı yazılarına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, seçilen Revan kitaplığında bulunan çiçek desenli kalıplı cilt örnekleri tespit edilip incelenmiştir. Son bölüm olan dördüncü bölümde ise incelemesi yapılan cilt örneklerinde kullanılan çiçek türleri ve şekillerinden ilham alınarak tasarlanan ciltlerin uygulaması yapılmıştır.

1.1 Çalışmanın Amacı

Cilt sanatındaki deneyimler arttıkça malzeme yelpazesi de genişler ve bu malzemeler beraberinde cilt sanatının farklı örneklerinin doğmasına vesile olmaktadır. Böylelikle cildin üzerindeki süslemelere de şekil verip çeşitlilik katmasına yardımcı olmaktadır. Bu çeşitliliği teker teker açıklayıp ifade ettiğimiz gibi beraberinde, çalışmanın daha iyi anlaşılabilmesi için en önemli bölümlerden biri olan çiçeğin türk süsleme sanatındaki doğuşu , önemi vurgulanıp özellikle tezhip sanatındaki yerinden ve dönemsel farklılıklarından bahsedilip cilt sanatına yansımalarının ne şekilde olduğu ifade edilmiştir.

Medeniyetimizin tarihsel sürecine bakıldığında, geride kalan yazılı veya görsel kaynaklardan anladığımız kadarıyla, insanoğlu yaşamlarına güzellikler katabilmek adına daima güzeli görmeye ve onu hayatının içine dahil etmeye çalışmışlar. Bu güzelliklerden biri olan çiçeğin Türk süsleme sanatının bir çok alanında, kronolojik olarak bakıldığında stilize, yarı stilize ve natüralist denecek şekilde bir serüveni olduğu görülmektedir. Bu serüvende çiçeğin cilt sanatında kalıp tekniğindeki yansımaları, seçilen koleksiyonda yer alan eserlerin incelenip doruk noktaya gelene kadar ki örneklerinden ilham alarak tasarımlar üretip onları canlı tutmak bu çalışmanın başlıca hedeflerindedir.

1.2 Çalışmanın Kapsamı

İnsanlığın doğuşundan itibaren deneyimlerle elde ettikleri buluşların ihtiyaca binaen şekillenmesi ve en üst seviyeye getirilme arzusu cilt sanatında da görülmektedir. Önemli bir buluş olan kağıt üretilir, yazılar yazılır, kaybolmaması ve bir arada durması adına birbirine dikilir. Dikilen belgeler kitap olur kitabın sayfalarının tahrip olmaması için ciltletme ihtiyacı duyulur ve cilt sanatının temeli atılmış olunur. Bu süreç çalışmamızın içerisinde detaylı bir şekilde anlatılmaktadır.

Çalışmamızın diğer bir önemli bölümü ise Osmanlı hanedanlarının yaşam ve yönetim merkezi olarak önem arz eden Topkapı Sarayı'dır. Sarayın içerisinde bulunan yapılardan kısaca bahsedildikten sonar konumuzun esin kaynağı olan zengin ve nadide kitap koleksiyonunun Saray içerisinde farklı birimlerde muhafaza edilirken tek çatı altında toplanmasının nasıl gerçekleştiği anlatılan bilgiler yer aldığı gibi seçilen Revan kitaplığında bulunan çiçek desenli kalıplı cilt örnekleri tespit edilip incelenmiştir. Saray koleksiyonunda bulunan on üç kitaplıkta yer alan Revan Kitaplığı dışında da konumuzu desteklemesi ve farklı koleksiyonlarda da konu ile alakalı örneklerin bulunduğu ifade edildi ve karşılaştırma amaçlı iki koleksiyondan da toplamda üç eser çalışmaya dahil edilmiştir. Sonuç olarak İncelemesi yapılan cilt örneklerinde kullanılan çiçek türleri ve şekillerinden ilham alınarak tasarlanan ciltlerin uygulaması yapılmıştır.

1.3 Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada, öncelikli olarak konu ile ilgili yazılı ve görsel içerikli literatür taraması yapılmıştır. Elde edilen kaynaklarda bulunan bilgiler içerisinde konunun daha iyi anlaşılabilmesi için tarihi serüvenin anlatımı yazıda ifade edilmiştir. Yapılan anlatımlar sonrasında seçilen koleksiyonda yer alan çiçek desenli kalıplı ciltlerin tespiti yapıp bu eserler hakkında görsel ve yazılı bilgi araştırması sonrasında çalışmanın içerisinde yerini almıştır. Konu ile ilgili olarak farklı koleksiyonlardan 3 örnek seçilir ve bu örnekler incelenip konumuzla ilgili karşılaştırılma yapılarak çalışmamızı kuvvetlendirilmesi amaçlanmıştır. Tüm bu bilgiler ve koleksiyondan seçilen eserler, yapılan uygulamaya ilham kaynağı olmuş birebir aynı tekniklerle yapımı sağlanmıştır.

1.4 Kaynaklar

Çiçek desenli kalıplı ciltler, çalışmada kullanılan kaynaklar ışığında değerlendirildiğimizde Ahmet Saim Arıtan'ın Türk Kitap Medeniyeti kitabında yer alan makalesinde sadece 18.yy da ki kategorilendirmede realist süsleme motifi kullanıldığı hakkında bizlere bilgi verir, İslam ansiklopedisi maddesinde ise Arıtan, sadece çiçek desenli kalıplı cilt görselini kullanmıştır. Türk Cilt Sanatı adlı kitapta Mine Esiner Özen Şükûfe üsluplu ciltler maddesinde realist çiçek motiflerin kalıpla yapılan ciltlerden kısa bir bilgi vermiştir. Kemal Çığ ise Türk Kitap Kapları adlı kitabında realist motiflerin iki çeşit kullanımının olduğu hakkında bize bilgi verir. Bu cilt örneklerinden biri de realist çiçek motifli, kalıpla yapıldığını ifade eder ¹.

İnci Ayan Birol İslam ansiklopedisi Şükûfe maddesinde batı etkisinde kalınarak yeni bir çiçek üslubunda bahseder. Yıldız Demiriz, Osmanlı Kitap Sanatında Doğal

---

¹ Ahmet Saim ARITAN, Türk Kitap Medeniyeti, 62-93, Ahmet Saim ARITAN, "Çiltçilik", 551-557, Mine Esiner ÖZEN, "Şükûfe", 258-259, Kemal ÇIĞ, Türk Kitap Kapları.

Çiçekler adlı kitabında ise naturalist çiçeklerin sanatın bir çok dalında kullanıldığını anlatır ve çiçek desenli kalıplı cilt örneklerinden sadece görseller sunar

Tezhip sanatında yer alan çiçekler, hakkında bir çok kaynak bulunsa da çiçeklerin cilt sanatına olan etkisinden çok az ya da hiç bahsedilmemiştir². Çiçek desenli kalıplı ciltler ve yapım teknikleri hakkında yapılan tüm incelemeler doğrultusunda detaylı bilginin olmayışı bu çalışmayı vücuda getirip konunun daha çok anlaşılabilir hale gelmesi amaçlanmıştır.

---

² İnci Ayan BİROL, Şükûfe, Yıldız DEMİRİZ, Osmanlı Kitap Sanatında Doğal Çiçekler.

2. TÜRK İSLAM SANATINDA CİLT VE TOPKAPI SARAYI YAZMALARI

2.1 Kitabın Oluşumu Ve Türk İslam Sanatında Cilt

Tarih boyunca insanlığın en önemli keşiflerinde biri de yazının icadıdır. Böylelikle medeniyetler deneyimlerini yazıya dökmüş ve kültürler arası diyaloglar farklı bir boyut kazanmıştır.

Bu keşif, farklı coğrafyalarda çeşitli materyaller kullanılarak yazının gelişmesi sağlanmış ve bununla birlikte bir çok malzeme yazı aracı olarak denenmiştir. Medeniyetlerin buldukları coğrafyalarda mevcut olan doğal kaynakların kullanımı bu çeşitliliğin ortaya çıkmasına bir etken olarak görülebilir. Bu doğal kaynaklara örnek verirse eğer, Mezopotamya’da taş, kil tabletler, Mısır’da papirüs , Çin’de ipek ve papirüsün gibi kaynakların kullanımı bunlara en iyi örnektir.

Farklı malzemeler kullanılarak yazılan kaynaklar, fiziki değişimleri adım adım şekillendirmiştir. Örneğin; Mısır’da çokça kullanılmış olan Papirüs rulo kitap şeklinde olup birden fazla papirüs art arda kolunur ve sayıları çoğunlukla yirmiye yakın yapraklıdır³. Papirüs rulo kitap şekli, uzun süre kullanılmış olsa da kullanım açısından papirüs rulolarından daha pratik olan *kodeks* kullanımını da ortaya çıkarmıştır. Romalıların balmumlu ahşap tabletlerin iki şerli iki şerli koymasından esinlenerek *kodeks* denilen tek tek yaprakların bir araya getirilerek forma halini alması ve bunların da üst üste getirilmesinden ortaya çıktığını ifade etmektedir⁴.

Eski Türklerde yazı, kağıt, kitap ve kağıt damgaları kitabın yazarı, Türkler’in Hindistan dışında İranlılardan ve Süryanilerden de farklı kitap şekillerini örnek alarak kullandıklarını ifade eder ve devamında İslam dünyasında eskiden beri bilinen ve tüm dünya tarafından kullanılan kitap ve cilt şeklinin aynı olduğunu, birden fazla kağıt bir araya getirildikten sonra orta noktasından katlanır ve forma dikişi bildiğimiz şekilde yani orta noktalarından yapılıdır. Bunun örneğini Orta İranca Mani dinine âit bir kitap

³ Albert LABARRE, Kitabın Tarihi, 15.

⁴ Albert LABARRE, Kitabın Tarihi, 15.

varağında dikiş yerlerinden açıkça görülür. Günümüz kitabın fiziki oluşumunu destekler niteliktedir⁵.

Yukarıda da ifade edildiği gibi medeniyetler, yazıtları meydana getirirken ki deneyimlerini, birbiriyle olan iletişimler sayesinde, birbirinden esinlenmiş, günümüzde kullanılan kitabın ve cildin standart formlarını ortaya çıkartmışlardır. Tarihte, rulo veya diğer tarzdaki yazıtların ihtiyaca binaen ortaya çıkartılan korunma şekilleri de mutlaka düşünülmüş ve geliştirilmiştir. Bir araştırmacı, ruloların yıpranmaması ve korunmasını sağlamak amacıyla tahta, kemik veya metal silindirlerin kullanıldığını ifade etmesi, yazıtların korunmasına dair çözümlerin üretildiğini ortaya koyar⁶.

Kitapların korunmasında büyük rol oynayan kapların en eski örneği IV. Yüzyıla ait papirüs üzerine sade meşin kaplanarak yapılmıştır. VII-IX. Yüzyıllarda Mısır'da Koptlar ve Orta Asya'da Uygurlar'ın yaptığı ciltlerin ise sanat değeri taşıyan ilk cilt örnekleri olduğu tespit edilmiş ve aralarında bir çok benzerlikler olduğu görülmüştür⁷. Bir diğer görüşte de 9. ve 10. Yüzyıllara ait olan San'a, Kayrevan ve Şam'daki camilerde bulunan deri ile kaplı ilk Kuran-ı Kerim nüshaları olduğudur. Bulunan bu ciltlerin büyük çoğunluğu tahta iskeletli ve miklepsizdir. Bu ciltlerde kullanılan kancalar ve deri şeritlerle kitabın sayfalarının dağılması engellenmiştir⁸.

Cilt kaplarının iç kısmı tahtadan dışı deriden yapılıyorken bu durum 11. Yüzyıldan itibaren yerini mukavvaya bırakır. Beraberinde kitabın ağız kısmını koruma amaçlı miklep eklenir ve kitaplar dikey olarak tasarlanır. Sefine, cönk, sığır dili ile adlandırılan yatay biçimdeki cilt örnekleri, tamamen yok olmayacak mecmua türü kitaplarda yapımına devam edilecektir⁹.

Kitap formlarının, günümüzde kullanılan şeklini alması ile birlikte cildin üzerine yapılan süslemelerle beraberinde gelişmiştir. Süsleme şekillerinin genellikle geometrik tarzlarda olduğunu, 13.yy. ortalarından 16.yy. başlarına kadar Mısır'da hüküm sürmüş olan, Suriye ve Güneydoğu Anadolu'yu da ellerinde bulunduran

⁵ Şinasi TEKİN, Eski Türklerde Yazı, Kağıt, Kitap ve Kağıt Damgaları, 44.

⁶ Nuray YILDIZ, Eskiçağda Yazı Malzemeleri ve Kitabın Oluşumu, 262.

⁷ Ahmet Saim ARITAN, "Ciltçilik", 551.

⁸ Zeren TANINDI, "Kitap ve Cildi", Uluslararası Cilt Sanatı Buluşması,16.

⁹ Zeren TANINDI, "Kitap ve Cildi", Uluslararası Cilt Sanatı Buluşması,16.

Memlûkler döneminde görmekteyiz. Özellikle 14.yy.da Memlûk mücellitleri, İlhanlı ve Anadolu Beylikleri dönemi ciltlerinde etkileri çoktur. Yapılan bu ciltler üzerindeki geometrik şekiller, genellikle aletle yapılmış ve Allah'a şükran yazılı kalıplar cildin dış kısmına uygulanmış, kabın iç kısımları rumi desenli, ısıtılmış yekpare kalıplar basılmış veya geometrik geçme deseni ya da çok az görülen bir diğer süsleme şekli olan deriden yapılan katı deseni uygulanmıştır¹⁰. Tüm bu süsleme şekilleri gelişirken beraberinde Osmanlı cilt sanatına da geçiş sürecine başlanmıştır. XV. yy. Osmanlı ciltçiliği ile Memlûk ciltçiliğinin aynı paralellikte olduğu görülmektedir. XV. yy. da Karakoyunlular, Akkoyunlular ve Timurlular zamanında da gösterişli denecek cilt örnekleri yapılmıştır. XVI. yy. da Osmanlı cilt sanatı kendi üslubunu oturturur, ürettikleri görkemli cilt örnekler ile Türk ve İslam cilt sanatının en iyi temsilcisi haline gelir¹¹.

2.2 Cilt Çeşitleri ve Kullanılan Malzemeler

"Der" anlamına gelen "Cilt" kelimesi dilimize Arapçadan gelmiştir. İyi bir cildin yapılabilmesi için ana malzeme olan derinin çok kaliteli olması gerekmektedir. Cilt yapımında dayanıklılığıyla bilinen sahtiyan (keçi) derisi en kaliteli deri olarak bilinmektedir. Sahtiyan derisine nazaran daha az kullanılan diğer deri cinsi de meşin (koyun) derisidir. Bu deriler Tabakhanelerde çeşitli işlemlerden geçip kullanılmaya hazır hale getirilmiştir. Bu tabakhanelerden "J. Chesneau XVI. yüzyılının ilk yarısında Edirne'den bahsederken " her renk deri ve sahtiyan mükemmel bir şekilde işleniyor" diye yazmıştır. Bundan bir asır sonra Evliya Çelebi de İstanbul'dan bahsederken ; İstanbul'un on iki semtinde yedi yüz tabakhane olduğunu, buralarda üç bin kişinin çalıştığını ve bunların dükkânlarını açık mavi, şeftali çiçeği, kırmızı, sarı ve nefti renk sahtiyanlarla süslediğinden bahsetmiştir. Evliya Çelebi'ye nazaran "Arap ve Acem ülkeleri de dahil bütün İslâm âleminin en meşhur ve muhtelif renk sahtiyanlarını yapan tabaklar Konya'da bulunmaktadır. Çünkü; Konya'nın Meram bağlarında yetişen çividi

¹⁰ Zeren TANINDI, "Kitap ve Cildi", Uluslararası Cilt Sanatı Buluşması,16-17.

¹¹ Ahmet Saim ARITAN, "Ciltçilik", 552 .

renk bir çiçek vardır ki, tabaklar deriyi terbiyede bu çiçeği kullanmaktadırlar ve bu çiçek tabakat için fevkalâde uygun bir bitkidir"¹².

Cildin diğer ana malzemesi olan mukavvaların hazırlanma aşamasında istenilen kalınlık için kağıtlar bir araya getirilir ve bu kağıtlar birinin suyu yönü diğerinin tersine gelecek şekilde üst üste yapıştırılmaktadır. Kullanılan yapıştırıcı maddenin içerisine haşerelerden koruma amaçlı şap, tenekâr son asırlarda da tütün suyu gibi zehirli maddeler konulmuştur. Böylelikle hazırlanan mukavvaların mukavemeti daha fazla olup adına murakka mukavva denilmiştir¹³.

Bir cilt kabında, sol kap, sağ kap , sertap, miklep ve sırt kısımları bulunmaktadır. Kitabı açtığımızda sertap ve miklep cildin sol kabı yani kitabın altta kalan kısmında yer almaktadır. Miklep ve sertapın ciltteki işlevi kitabın ağız kısmının yıpranması, yırtılması gibi olasılıklardan koruma amaçlı yapılmıştır. Tüm bu bölümler cildin iskeletini oluşturmaktadır ve bu iskelet üzerine deri yapıştırılmaktadır. Bu aşamalardan sonra cildin üzerine süslemeler yapılır. Süslemeler cildin dış kısmına bir kısım kitaplarda ise kabın hem dış kısmı hem de iç kısmına uygulanmıştır. Cildin dış kısmında beyzi formda şemse diye tabir edilen şekille süslenmiştir. Şemse formu Selçuklu ciltlerinde ve XV. asır Osmanlı ciltlerinde genellikle yuvarlaktır. XVI. yy.'da şemse, beyzi forma dönüşür¹⁴. Şemsenin uç kısımlarına doğru uzanan kapalı form tarzındaki şekle salbek cildin kenarlarına çizilen ve genellikle içi altınla doldurulan çizgilere cetvel, cetveller dışında yine belirli bir ölçüde çizgi çizilip içine geometrik desenler uygulanmasına zencerek, zencerek ve şemse arasında kalan dört köşeye de yapılan süslemeye köşebet adı verilmektedir.

Bazı ciltlerin iç kısımlarına da deri ile yapıştırılıp tezyinat yapılmadan bırakılmış ama umumiyetle iç kısımları tezyinatlı örneklere rastlanmaktadır. Selçuklu dönemi ciltlerinin karakteristik özelliklerine bakıldığında cildin iç kısmında kızgın demir ile yapılmış basit süslemeler görülmektedir. Türk ciltleri ise XV. yy.'dan itibaren cildin iç kısmına (kab içi) ya katı şemse ve köşebent yapılmış veya dış kabına kabartma süslemeler uygulanmıştır¹⁵. Kabartma süslemeler, kalıp basılma yöntemiyle yapılan

¹² Kemal ÇİĞ, Türk Kitap Kapları, 5.

¹³ Kemal ÇİĞ, Türk Kitap Kapları ,5-6.

¹⁴ Kemal ÇİĞ, Türk Kitap Kapları, 7.

¹⁵ Kemal ÇİĞ, Türk Kitap Kapları ,7.

süslemelerdir. Mukavvalar kalıpların şekillerine göre oyulur ve deri yapıştırıldıktan sonra oyulan desenin üzerine kalıp basılır böylelikle kalıp üzerine işlenen tezyinat deriye kabartma şekilde çıkartılır.

Cilt çeşitlerini sınıflandıracak olursak iki şekilde sınıflandırılabilir. Bunlar kalıp yöntemi kullanılarak yapılan ciltler ve kalıp yöntemi kullanılmadan yapılan ciltlerdir.

Kalıpla yapılan cilt çeşitleri sırası ile şunlardır:

Altan Ayırma Şemse Cilt : Şemse kalıbı cilde uygulandıktan sonra kabartma olan motifler uygulanan deri renginde bırakılıp zemin ezilmiş altın ile boyanarak yapılan cilt örneğidir.

Üstten Ayırma Şemse Cilt: Şemse kalıbı deriye basıldıktan sonra kabartma kısmının altın ile boyanıp zeminin deri renginde bırakılan ciltlerdir.

Soğuk Şemse Cilt : Desenler kalıplar yardımı ile deriye uygulanır ve hiçbir şekilde altın veya boya sürülmeden deri renginde bırakılır. Mülemma Şemse Cilt : Uygulanan motifler ve zeminlerin tamamı ya tek renk altın ya da iki renk altınla boyanır.

Mülevven Şemse Cilt : Bu ciltlerde birden fazla renkte deri kullanılır. Renkli deriler genellikle şemse, köşebent ve diğer bezemelerde alttan yada üstten ayırma tarzında uygulanır.

Müşebbek (katı) Şemse Cilt : Deri üzerine kalıpla basılan veya çizilerek geçirilen motifler oyulur ve zemine kumaş ya da farklı renk deri üzerine yapıştırılarak yapılan ciltlerdir. Genelde kabın iç kısmına uygulanır.

Kalıp kullanılmadan yapılan cilt çeşitleri şunlardır:

Zilbahar Cilt : Halk arasında kafes şemse diye bilinen bu süsleme türüne Zerbahar da denmektedir. XVIII.yüzyılı sonunda ve XIX.yüzyılda sıkça kullanılmıştır. Kabın üzerine yaprak motifiyle kafes gibi geometrik şekil altın yardımıyla işlenir. Bu desen zeminin tamamında ya da cildin göbek kısmında bulunur.

Yekşah Cilt : Ucu sivri, yekşah denilen metal bir alet yardımı ile yapılan ciltlere denilmektedir. Bu uygulama bazı zilbahar ciltlerde de görülmektedir.

Zerduz Cilt : Altın, gümüş gibi benzeri sırmalarla işlenmiş cilt örneklerine verilen isimdir.

Çarkuşe Cilt : Bu tarz cilt örneklerinde kenarları üçgen şeklinde köşebentleri deri olup iç kısımlarında desenli kumaş, ipek veya kadife kumaşlarla kaplıdır. Çarkuşe denmesinin sebebi köşebentlerinden gelmektedir.

Kumaş Cilt : İpek, kadife ve keten gibi kumaşların kaplandığı cilt örneklerindedir.

Ebruli Cilt : Bu ciltler en erken XV. yüzyılda görülmüştür. Daha dayanıklı olması için ebru ciltlerin kenarları deri ile kaplanır ve ciltlerin mahfazalarında da ebru uygulandığı görülür.

Murassa Cilt : Değerli taşlarla süslemesi yapılan cilt örnekleridir.

Lake Cilt : Tarihte birden fazla adı olan ve adını lak denilen vernik türünden alan lake ciltlerin ilk örnekleri XV. yüzyılda görülmüştür. Yüzeyi düz bir satıh haline getirilip tezyinatı yapıldıktan sonra çeşitli reçinelerden hazırlanan lak, kat kat sürülüp parlak bir zemin elde edilir. Böylelikle üzerine yapılan tezyinat daha parlak ve korunaklı hale gelir. Bu tarz süslemeler Rugani ve Edirnekari diye de tabir edilmektedir¹⁶.

2.3 Türk Süslemesinde Çiçek

İnsanlar, yaşamları boyunca doğanın her alanından yararlanmışlardır. Doğa, sanatın vazgeçilmez ilham kaynağı olmuştur.

Bu ilham kaynaklarından biri olan ve tabiatta muhteşem görünümüleriyle yer alan çiçekler, Türk Sanatının bir çok alanında stilize edilerek farklı materyallerin üzerini süslemiştir. Bu süsleme şekillerinden biri de Tezhip sanatıdır. Tezhip Sanatında oldukça önemli bir yeri olan ve doğadan esinlenerek stilize edilen motiflere hatâyî grubu denmiştir. Bu motifler oldukça sade ve küçük haldedirler. Çiçeklerin kuş bakışı, gonca, dikey ve yatay kesitlerinden esinlenerek stilize edilen penç, goncagül ve diğer

---

¹⁶Ahmet Saim ARITAN, "Ciltçilik", 551 – 557.

hayati grubundaki motifler ortaya çıkmıştır. Yaprak motifleri ise sade bir şekilde bu grup içerisinde yerini alır¹⁷.

Stilize edilen çiçekler farklı coğrafyalarda doğadaki görünümüne yakın bir şekilde bir nevi yarı natüralist denecek tasarımlar yapmışlardır. Bunlara en iyi örnek Çin porselenleri ve seramikleridir. Yazılan bir makalede, Fatih Sultan Mehmed (1451-1481) , Yavuz Sultan Selim (1512-1520) dönemlerinde yapılan savaşlarda Tebriz ve Şiraz'dan İstanbul'a getirilen sanatçı grubunda yer alan çini ve seramik sanatçılarının arasında Şah Kulu da yer almaktadır. Bu sanatçıların Çin porselenleri ve seramikleri hakkında bilgi sahibi olduklarını ve İznik'te bulunan atölyelerde Çin porselenlerinden esinlenerek tasarımlar yapıldığını ifade eden araştırmacı somut örneklerini görsellerle desteklemiştir¹⁸.

Resim 1 : Çin- 15. Yüzyıl başı porselen tabak, Topkapı Sarayı Müzesi - İznik, 1570, ABD, Metropolitan Müzesi.

¹⁷ İnci AYAN BİROL, "Şükûfe", 258 – 259.

¹⁸ Serkan Gedük, Çin Porselenlerinin Osmanlı Seramik ve Çini Sanatına Etkileri. Çin- 15. Yüzyıl başı Ming Hanedanlığı dönemi "Lotus demet " motifli porselen tabak, Topkapı Sarayı Müzesi - İznik, 1570 yılında üretilmiş "Lotus demet" motifli seramik tabak, ABD, Metropolitan Müzesi.

Yukarıdaki örneklere bakıldığında Çin porselenlerinde kullanılan çiçeklerin doğadaki görünüşleri ile benzerlikler görülmektedir. Araştırmacının ifadeleri doğrultusunda Çin porselen ve seramik tasarımlarından esinlenmeler, merkezi İznik olan ve Osmanlı döneminde de Topkapı Sarayı' nın belirli yerlerinde kullanılan çinilere de sirayet ettiği düşüncesi bizlere İran kökenli olan Şah kulu'nun bu tasarımları bildiği ve kendisinin de tasarımlarında doğadaki görünümüne yakın formlarda motifleri kullandığı bilinmektedir. Şah Kulu'nun öğrencisi olan Kara Memi'nin de Tezhip sanatına getirmiş olduğu natüralist üslubun esin kaynağı hocasından öğrendiği bilgiler ışığında geliştirdiğini düşünmekteyiz.

Tezhip sanatında hatâyi grubunda, stil verilerek kullanılan çiçeklerin farklı kullanımını, bir araştırmacı , Sultan II.Bayezid'in döneminde dikkat çekici yeniliklerin olduğunu ve bunların bir tanesinin de Sure başlarından birinde çiçekli ot kümelerine rastlandığını ve Kara Memi üslubunun habercisi gibi olduğunu dile getirmektedir¹⁹. Bir diğer araştırmacıya göre Mehmet Çelebi yani Kara Memi'nin tezhiplerinde ilk kez natüralist çiçek kullanıldığını ifade eder²⁰.

Osmanlı padişahları, saltanatları süresince sanata ve sanatçıya önem vermiş ve onları himayeleri altına alıp desteklemişlerdir. Kanuni Sultan Süleyman döneminde genişleyen sınırlar ve siyasetteki kudretin artışı kültür ve sanat alanında ciddi katkı sağlamıştır²¹.

Şahkulu'nun talebesi olarak bilinen Kara Memi , hocasının vefatı üzerine Saray nakkaşhanesinin Baş nakkaşı olarak getirilmiştir. Kara Memi tezhip sanatına getirdiği yenilikten dolayı adını tarihe altın harflerle yazdırmıştır. Bu yenilik, çiçek motiflerinin dallarıyla beraber kullanıldığında o çiçeğin karakteristik özelliklerini vurgulayarak resmetmektir. Kara Memi eserlerine bakıldığında adeta çiçek bahçesini andırmaktadır. Süheyl Ünver, Kara Memi'nin üslubuna şöyle vurgu yapmıştır; " Çeşit çeşit buketlerinden bir tane alınız, biri diğerine benzemez. Çiçekleri tek tek ayrı güzel, buketleri ayrı ayrı zariftir. Buketsiz olarak birbirine yakın ve mükerrer çizilenleri aynı çiçekler dizisinden sayarak zarif çiçekli bir ara vasıf bulunmaktadır. Sonuç olarak

¹⁹ Bânu MAHİR, "I. Bayezid Dönemi Nakkaşhanesinin, Osmanlı Tezhip Sanatına Katkıları", 4-9.

²⁰ Zeren TANINDI , "Başlangıcından Osmanlı'ya Tezhip Sanatı", Hat ve Tezhip Sanatı, 264.

²¹ Gülbün MESARA, "Müzehhib Kara Memi'nin Çiçekleri ile Yeni Tasarımlar", 185- 189.

Karamemi buket ve tek çiçeklerde Türk zevkinin XVI ncı asırda en şayanı dikkat örneklerini vermiş bulunmaktadır" ²².

Kara Memi ile tezhip sanatında çiçeklerin kimliklerinin net bir şekilde anlaşılan tasarımlar, sonrasında da devam etmiştir. Osmanlı'nın çiçek sevdası ve ilgisi öyle derindir ki bir dönem de lale yetiştiriciliği oldukça fazladır ve lale çiçeği bir çok sanat ve zanaat içeren el işliğinde dekoratif amaçlı kullanılmıştır. Bunu bilen Yahya Kemal Beyatlı bu döneme Lale Devri (1718-1730) diye ilk isimlendiren kişi olmuştur. Bu dönem yeniliklerinde habercisi olmuştur. Dönemin gelişmelerinin arasında önem arz eden husus batı ile olan ekonomik, kültürel ve siyasi alanlarındaki ilişkilerdir. Paris, Viyana ve Moskova'ya elçiler gönderilir. Bu elçiler gittikleri ülkelerde bir çok alanda bilgi edinme amaçlı görevlendirilmiştir. Bunların arasında olan yirmi sekiz Çelebi Mehmet Fransa'dan oldukça etkilenir ve ülkeye dönüşünden sonra bu etkinin izleri başta İstanbul'daki mimari alan ve beraberinde bir çok alanda Fransız etkisi görülmeye başlamıştır. Süslemede de yeni bir Türk ekolünün temelini atacak olan barok ve rokoko üsluplarıyla tanışılmıştır²³.

Barok kelime kökeni olarak Portekizce'de eğri büğrü düz olmayan Barroco isminden veya barok sanatının öncülerinden olan İtalyan ressam Federigo Baroccio'nun (ö. 1612) soyadından geldiği düşünülmektedir²⁴. "(S) ve (C) şeklinde kıvrımların vitrallerde, duvar süslerinde görüldüğü ve akantus yaprakları, volütlü hatlar şeklinde görülür. Rokoko ise Fransızca'da çakıl döşeme, çakıllık anlamına gelen "Rocailles" kelimesinden türemiştir; barok sanatın takipçisi ve daha süslü olan bir üslûbu ifade etmektedir"²⁵. Barok' daki gibi (S) ve (C) kıvrımları rokoko üslubunda da görülmektedir. Deniz kabuklarının üsluplaştırılmış hali olan rocaille motifi olan rokoko, çiçekler, meyveler, madalyon bordür gibi bir çok şekillerde tasarlanmıştır.

Türk süsleme sanatında kullanılan çiçekler, natüralist üsluba yakın şekilde resmedildiği yukarıda ifade edilmiştir. Batı sanatı olan barok ve rokoko tarzı ile çiçekler farklı boyut kazanmış Türk rokokosu denilen, tonlamalarıyla üç boyut

²² Prof. dr. A. Süheyl ÜNVER, Müzehhip Karamemi.

²³ Abdülkadir ÖZCAN, "Lale Devri", 81-84.

²⁴ Nurhan ATASOY, "Barok", 81-83.

²⁵ Hatice AKSU, "Rokoko", 159-160.

kazandırılan yeni bir buket tarzı ortaya konmuştur. Bu çiçek minyatürlerine Şükûfe denmiştir. Bu buketlerin kimileri barok tarzı vazolara yerleştirilmiş kimilerine de kurdeleler bağlanmıştır²⁶.

18.yüzyılda batının etkisiyle ortaya çıkan barok ve rokoko sanatının tezyinata ve mimariye dair bir çok etkisi olduğu gibi cilt sanatına da bu etki sirayet etmiştir. Vazolu çiçekler, buketler, lake ciltlerde kullanıldığı gibi çiçek desenli kalıplı cilt örneklerinde de buketler ve vazoda realist çiçekler kullanıldığını görülmektedir. Teknik olarak klasik teknik kullanılsa da desen olarak batının tesiri ile şekillenen Türk rokokosunun anımsatıcı unsurları görülmektedir.

19.yy. da ortaya koyulan klasik devir ve batı etkili kap örnekleri devam etse de bu dönemde ülkenin yaşadığı karışıklık sanat alanında da etkili olmuş, iyi örneklerin ortaya çıkmasına engel olmuştur. 18.yy. a kadar konulan örnekler dışında farklı bir üslup geliştirilmemiştir²⁷.

Türk Sanatında, Tezhipte, revaçta olan çiçekler, bu sanatın içinde, stilize, yarı stilize, natüralist üsluplarla devam ederken, diğer sanat kollarında gerek sarayın nakkaşlarına gerekse diğer sanatkarların çiçeğe rağbetiyle başka sanat dallarına da geçmiştir. Türk Çinisinin çiçek macerası neredeyse tamamı ile ilgilidir. Taş işçiliğinde, ahşapta, hemen hemen bütün sanat alanlarında çiçek, ister stilize ister natüralist, vazgeçilmez bir unsurdur.

Türk cilt sanatında bu gelişmelerin etkisi ve kitap sanatlarının tezyinatını yürüten tezhip sanatının tesiri ile çiçek süslemesi ağırlıklı ilerlemiştir. Geometrik süsleme modasının henüz tamamlanmadığı devirlerde stilize çiçekler geometrik tezyinatın yanında yoğun bir şekilde görülmeye başlanmıştır.

---

²⁶ İnci Ayan BİROL, "Şükûfe", 258-259.

²⁷ Kemal ÇIĞ, Türk Kitap Kapları, 15.

Türk süslemesinin evrelerinden Cilt Sanat'ı etkilenmiştir. Klasik dervin stilize desenlerinden sonra şükûfeler ve natüraliste yakın çiçekler kitap ciltlerinde de müşâhede edilmektedir. Esas konumuz olan bu yarı stilize çiçek desenlerinin çok yaygın biçimde kullanıldığı söylenemez ama klasik devir ile Avrupayı süsleme etkisi ile ortaya çıkan Zirbahar (Zerbahar) cilt örnekleri arasında geçiş dönemi üslubu olduğu anlaşılmaktadır.

Bu nadir görülen kıymetli örneklerin tespiti sadece bizim çalışmamız olan Revanla sınırlı kalmamış, genişletildiğinde daha detaylı bilgi sahibi olunacaktır.

2.4 Topkapı Sarayı

Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u fethettikten sonra ilk kez Beyazıt meydanındaki, Saray-ı Cedid (Eskisaray), şimdi ki adıyla Darülfünunun (İstanbul Üniversitesi) bulunduğu yere inşa ettirmiştir. 1454 yılından sonra daha geniş bir mekana ihtiyaç duyulduğundan dolayı 1460 da Topkapı Sarayı'nın inşasına başlatmıştır. İlk zamanlarda adına "Saray-ı Cedide-i Amire" denmiştir. Topkapı Sarayı adını ise yarım adanın tam burun noktasında, denize açılan ve Top Kapusu denen sur kapısının yanındaki aynı adla ahşap yazlık saraydan almıştır²⁸. Sultan Abdülmecid'e kadar bir çok padişahın isteği doğrultusunda eklemeler yapılarak günümüz görünümüne kavuşmuştur²⁹.

" Marmara Denizi, İstanbul Boğazı ve Haliç arasında, İstanbul yarımadasının ucunda bulunan Sarayburnu'ndaki Bizans akropolü üzerine inşa edilen saray, 1.400 metre uzunluğundaki "Sur-ı Sultani" denilen yüksek ihata duvarları ile karadan, deniz tarafından ise Bizans surlarıyla çevrilmiştir"³⁰. Yaklaşık 700.000 metrekareyi kapsayan saray, Birun, Enderun ve Harem, olarak üç bölüm olarak incelendiğinde Sarayın oturma planı,merasimler ve mekanlar bu bölüm içinde yer almaktadır.

²⁸ Necdet SAKAOĞLU, Saray-ı Hümayun, 15.

²⁹ İSTANBUL ASARI ATİKA MÜZELERİ, Topkapı Sarayı Müzesi Rehberi, 03-04.

³⁰ ilber ORTAYLI, Topkapı Sarayı Müzesi, 05-06.

Topkapı Sarayı'nın üç ana kapısı vardır. Bunlar sırası ile Bab-1 Hümayun, Babüsselam, Babüssadedir ve dört avludur.

Birinci avluda (Alay Meydanı) Saint İrene Kilisesi'nin (Ayairini) yanı sıra eski saray sanat atölyelerinin yer aldığı darphane binası da bu avlu içerisinde. Bu atölyelerde marangozluk, kitap ciltleme, kitapların tezhibi gibi ince işçilik gerektiren sanat eserlerinin üretimi yapılırdı. Darphane binası 19. yüzyılda Dolmabahçe Sarayı'na geçmesinden sonra devletin sikkelerin basıldığı mekana dönüştürülmüştür. Cellat çeşmesi ve saray'n odunlukları da bu avluda yer almaktaydı.

İkinci avlu (Divan Meydanı) ise sadece padişahların at üzerinde geçebildiği alan olup ve Saray ofislerinin yer aldığı mekandır. Toplantıların yapıldığı Divan-1 Hümayun ve Adalet Kulesi de bu avluda yer almaktaydı. Sarayın Mutfakları (Matbah-1 Amire) ikinci avlunun sağ tarafında olup döneminde Sarayın tüm yemek ihtiyaçları buradan karşılanırdı. Mutfakların yanında Aşçıları Mescidi ve devamında da 1920 'ler den itibaren Sarayın Arşivi yer almaktadır. Avlunun içerisinde orta kısımda, Sohum Kalesi'ndeki I.Abdülhamit Han devrine ait bir kitabe yer almaktadır. Harem girişi ve Beşir Ağa Mescidi, Has Ahırlar da bu avludadır. Sarayın su ihtiyacını gideren mekan olan Dolap Ocağı da girişte sağ tarafta yer almaktadır.

Babüssaâde kapısından içeri girdiğimizde üçüncü avlu olan Enderun Avlusu ile karşılaşılır Enderun kelimesi Farsça kökten gelip anlamı ise sarayın iç kısmı demektir. Kargir yapılarla çevrili olan bu avluda ilk karşımıza çıkan Padişahın elçileri, vezirleri kabul ettiği mekan olan Arz odası ile karşılaşmaktadır. Arz odasının hemen arkasında, III. Ahmet kütüphanesi, avlunun sağ tarafın da Enderun Mektebi, Meşkhane, Seferli koğuşu, avlunun sol tarafında, Kilerli Koğuşu, Mukaddes emanetler, Hırka-i Saadet Dairesi, Ağalar cami, Ak Ağalar Koğuşu ve Kuşhane yer almaktadır.

Dördüncü Avlu; bu avlu köşklerin olduğu alandır. Bu avluda Revan köşkü, Sunnet Odası, Bağdat Köşkü, Sofa Cami, Mecidiye Köşkü, Fil bahçesi, İftariye Köşkü, Lale bahçesi, Sofa Köşkü, Esvap Odası gibi bölümler yer almaktadır³¹.

---

³¹ İlber ORTAYLI, Topkapı Sarayı Müzesi, 33-191.

2.5 Topkapı Sarayı El Yazma Kütüphanesi Ve Revan Kitaplığı

Tarih boyunca Osmanlı padişahları için kitaplar büyük önem arz etmiştir. Padişahların küçük yaşlarda başlayan eğitimleri süresince okudukları kitaplar, kitap sevgilerini olumlu olarak etkilediği düşünülebilir. Osmanlı döneminde saraylar sadece yönetim merkezi değil, bir eğitim kurumu da olmuştur. Sarayda yaşayan ve Enderun'da eğitim görüp yetişen farklı meslek grubundaki bireylerde ihtiyaca binaen sarayın çeşitli yerlerinde kitaplıklar oluşturulmuştur. Bu kitaplıkların bir araya getirilme hikayesine bakıldığında, bazı kitaplar padişahların isteği doğrultusunda bazıları ise çeşitli ülkelerden hediye olarak padişahlara sunulmuştur. Kitapların bir kısmı savaş ganimeti olarak ele geçirilmiş veya satın alınmıştır. Zamanla sarayın çok özel bir koleksiyonu oluşturulmuştur.

Topkapı Sarayı içerisinde Harem Dairesi, Köşkler ve sarayın diğer bölümlerinde muhafaza edilen kitaplar, (III. Ahmet kitaplığı hariç) XV. yüzyılda II. Mehmet tarafından Enderûn Ağaları ve Küçük Oda Mektebinde bulunan ağaların namaz kılmaları için yapılan bir yapı olan Yeni Kütüphane adı altındaki Ağalar Camii'nde 1925 yılında bir araya getirilmiştir³². Ağalar Camisi sarayın müze haline getirildiği dönemde harabe halde olduğundan restore edilmiş ve kitaplar bu onarımdan sonra yerleştirilmiştir. III. Ahmet kitaplığı ise 1966'da yeni kütüphane koleksiyonuna eklenmiştir.

Bu koleksiyonda 13 kitaplık yer almaktadır ve kitaplıkların isimleri saray içerisinde, geldikleri yerin adı ile anılmaktadır. Bunları açıklayacak olursak;

"Hazine Kitaplığı: Topkapı Sarayına çeşitli kanallardan intikal ederek hazinede muhafaza edilen ve bir çoğu tarih ve sanat bakımından üstün değer taşıyan 2999 cilt Türkçe, Arapça, Farsça eserlerden teşekkül etmiştir. Bu eserlerden 2351'i yazı, 194 adedi minyatürlü olup geri kalan kısmı murakkadır.

Emanet Hazinesi: Silâhtar hazinesinde bulunan 3119 cilt eserden ibarettir. Bunların 916 adedi murakkadır.

---

³² İsmet BİNARK, Vakıflar Dergisi, 717-722.

Bağdad Kitaplığı : Bağdad köşkünde bulunan ve çoğu I. Abdülhamid, III. Selim tarafından vakfedilen kitaplardır. Bu kitaplıkta bulunan eserlerin sayısı 413'tür.

Medine Kitaplığı : I.Cihan harbi sırasında Medine muhafızı Fahreddin (Türkkan) Paşa tarafından İstanbul'a gönderilen 566 cilt eser bu bölümde toplanmıştır.

Sultan Mehmed Reşad ve Tiryal Hanım Kitaplığı : Sultan Mehmed Reşad ile II. Sultan Mahmud'un ikballerinden Tiryal hanımın şahıslarına ait, ekserisinin dili Türkçe olup, basma 1130 ciltten mürekkeptir.

Koğuşlar Kitaplığı : Kilerli, Ahçılar ve Baltacılar vesair koğuşu ve ocaklarda bulunmuş olan kitapların bir araya getirilmesi ile bu adı almıştır. 1235 eserden mürekkep ve ekserisi Arapçadır. Aralarında sanat bakımından değer taşıyanları nispeten azdır"³³.

III: Ahmed Kitaplığı : Bu kitaplıkta 3745 eser yer almaktadır.

Revan Köşkü Kütüphanesi

IV. Murat tarafından yaptırılan ve adı Sofa-i Hümayun olan mekanda yer alan Revan köşkünde bulunan dolaplar içinde yerleştirilmiş olan eserler I. Mahmut tarafından 1733 yılında oluşturulmuş ve sonrasında III.Osman, IV Mustafa tarafından da eklemeler yapılmıştır. Bu kütüphanede yer alan eserlerin tamamı bu üç padişahın vakıf mühürlerini taşımaktadır. Bu mekanın bir diğer adı da Has Oda Kütüphanesidir.

Bu koleksiyonun çoğunluğu din, tarih ve edebiyat alanında yazılan eserleri barındırmaktadır³⁴. Güzel hat yazılı ve tezhipli kitaplarında içerisinde olan bu koleksiyonun tamamında 2059 eser yer almaktadır. Gayri İslami: Koleksiyon içerisinde 1560 eser yer almaktadır. Hırka-i Saadet: Bu bölümde 139 eser bulunmaktadır. Halil Etem Arda : Bu koleksiyonun tamamı bağıştır ve 140 eser bulunmaktadır. İsfendiyar Oğulları : Bu koleksiyon bağış eserlerden oluşmaktadır ve 177 eser bulunmaktadır. Yeni Yazmalar: Bu koleksiyonda 1220 eser yer almaktadır.

³³ Fehmi KARATAY, Türkçe Yazmalar Kataloğu, VIII.

³⁴ İsmail BAYKAL, Topkapı Sarayı Müzesi Kitaplıkları, 80.

3. KATALOG (Revan Kitaplığında Bulunan Çiçek Desenli Kalıplı Ciltler)

Katalog no : 1

Envanter no : R.944

Eser Adı : Divan-ı Hafız

Tarihi : Hicri: 906, **Miladi :**1500/1501

Dili: Farsça

Hattı : Talik

Yaprak sayısı : 188

Müellif: Hafız Şirazi

Müstensih:Şeyh Mürşidüddin

Konusu : Şiir

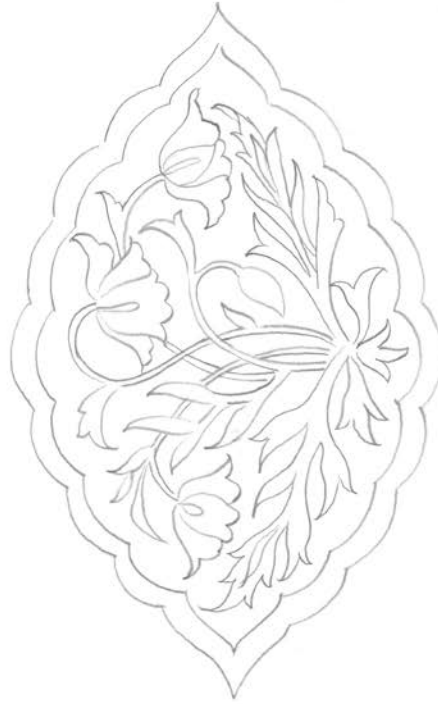
Ölçüleri: 14 x 23cm

Cildi : Eserin dış kabı açık kahve renkli olup şemşe ve salbekleri bulunmaktadır. Şemse içinde çiçek motifleri yatay şekilde ve asimetrik biçimde tasarlanmış , salbekler de bu tasarıma uygun biçimde yapılmıştır. Kenarlarına beş milimetrelik altın zencerek yapılmıştır. Altınla boyanmış olan şemse ve salbeklerin aşınmasından dolayı altta bordo renk gözükmemektedir. Boyanmış gibi durmadığından bordo rengi deri gibi kullanıldığı düşünülmektedir. Kitabın içerisinde bulunan serlevhası dönemine uygun tezhiplenmiştir. Kitabın içerisinde toplamda dört minyatür bulunmaktadır . Sıçan dişi diye tabir edilen kırmızı ve sarı ibrişimle şirazesini örülmüştür. Bu kitabın mıklebi yoktur.

Kitabın kap içi, vişne renginde deri ile kaplıdır ve üzerinde herhangi bir tezyinat bulunmamaktadır.

Resim 2 : R.944, TSMK.

Çizim 1 : R.944, TSMK.

Katalog no : 2

Envanter no : R.1514

Eser Adı : Heşt-i Behişt

Tarihi : Miladi : 1512

Dili: Farsça

Hattı : Nesih

Yaprak sayısı : 411

Müellif: İdrisi Bitlis

Müstensih: -

Konusu: Tarih Kitabı Olan Heşt-i Behişt Sekiz Padişah Devrini Anlatır.

Ölçüleri: 25 x 38cm

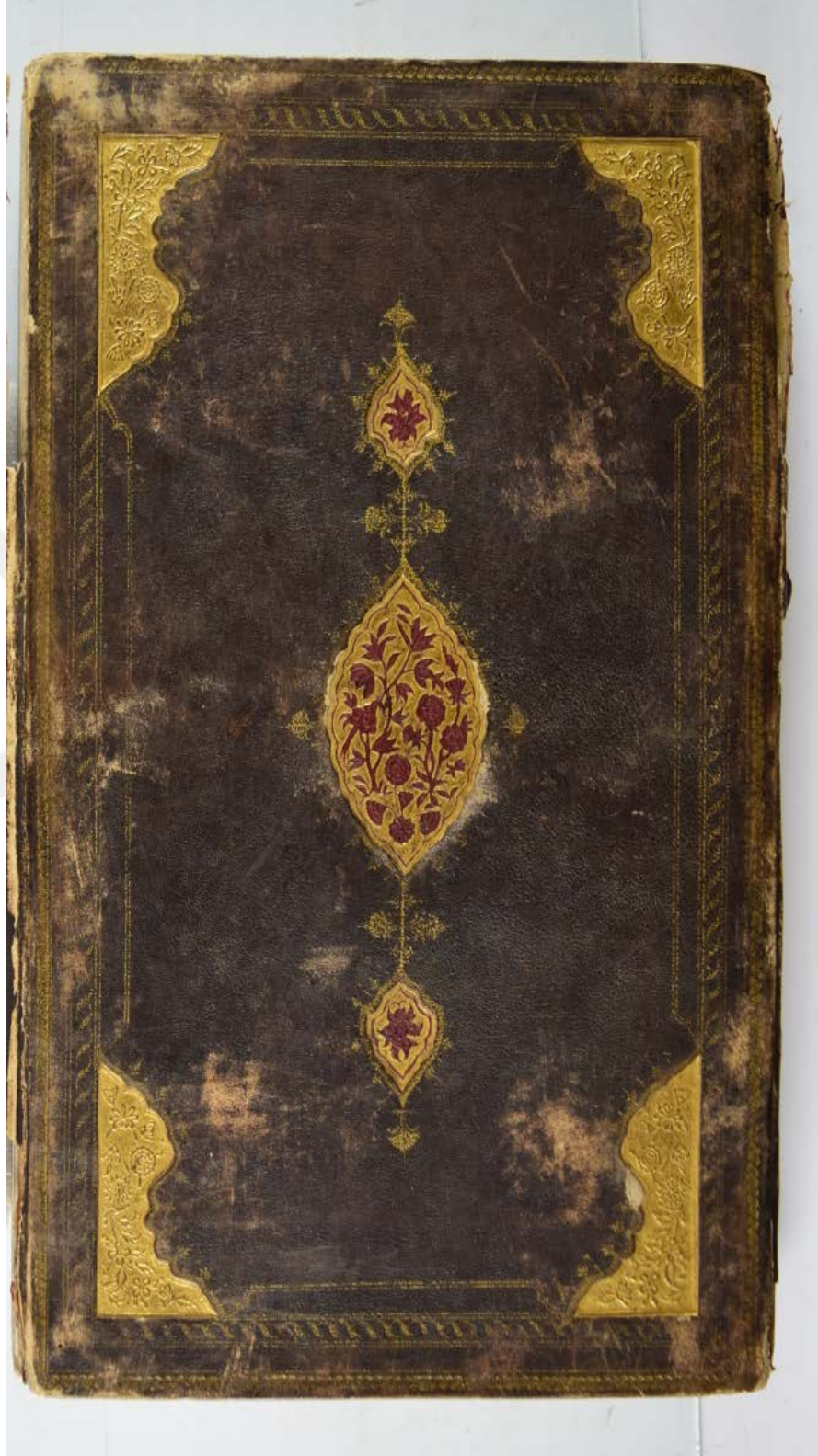
Cildi :

Eserin dış kabı, siyah deri ile kaplı olan cildin ortasında şemse, salbek ve köşebentleri bulunmaktadır. şemsenin ortasında vişne rengi deri yapıştırılmış ve stilize edilmiş dallar üzerinde çiçek kalıbı basılmıştır. Zemini altınla boyanmış çiçekler zemin rengi olan vişne renginden bırakılmış olup çiçeklerin tohum kısımları da altınla boyanmıştır. Dendan ile desen arasında tekrar dendan yapılmıştır ve deri renginde bırakılmıştır. Çiçeklerin cinsi, karanfil ve yaban gülü gibi duruyorsa da türleri net olarak anlaşılmamaktadır. Dendanların hemen dışına bir boşluk bırakmadan altınla kalın kuzu ve tığ yapılmıştır. Salbek içleri de şemse de olduğu gibi boyanmış fakat desen olarak hata-i motifi kullanılmıştır. Dendan dışına altınla kuzu ve tığ yapılmıştır. Köşebentler ise tasarım olarak şemseye uyumlu bir desen yapılmış olup mülemma şemse gibi komple altın ile boyanmıştır. Dendan dışı altından kuzu ve tığ yapılmıştır. Köşebentlerin hemen dışına dört kenarı kapsayacak şekilde içi yaprak motifli altınla boyanmış bordür bulunmaktadır. Bordür kenarları altın cetvellidir. Köşebentlerin ara boşluklarına da altın cetvel çekilmiş ve köşebetlerin uç kısımlarına doğru bu cetvellere dendan eklenmiştir. Kabın en dış kenarlarına da altın cetvel ve zencerek uygulanmıştır. Sol kabın miklebinde de köşebent ve salbek bulunmaktadır. Miklebinde bulunan

salbek, sol kabında ki gibi hatayı desenli olup zemini altınla boyanmış hatayı zemin renginde bırakılmıştır. Köşebentler de sol kabında bulunan köşebentler tarzında boyanmış olup miklep kenarlarına da aynı tarz bordür ve zencerek uygulanmıştır. Miklebin ağız kısımlarında altından bordür ve cetvel çekilmiştir. Sertabına adeta tuğlayı andıran tarzda boydan boya belirli aralıklarla altınla cetvel çizilip bu aralıkları da yatay olarak belirli ölçülerde bölen cetveller görülür.

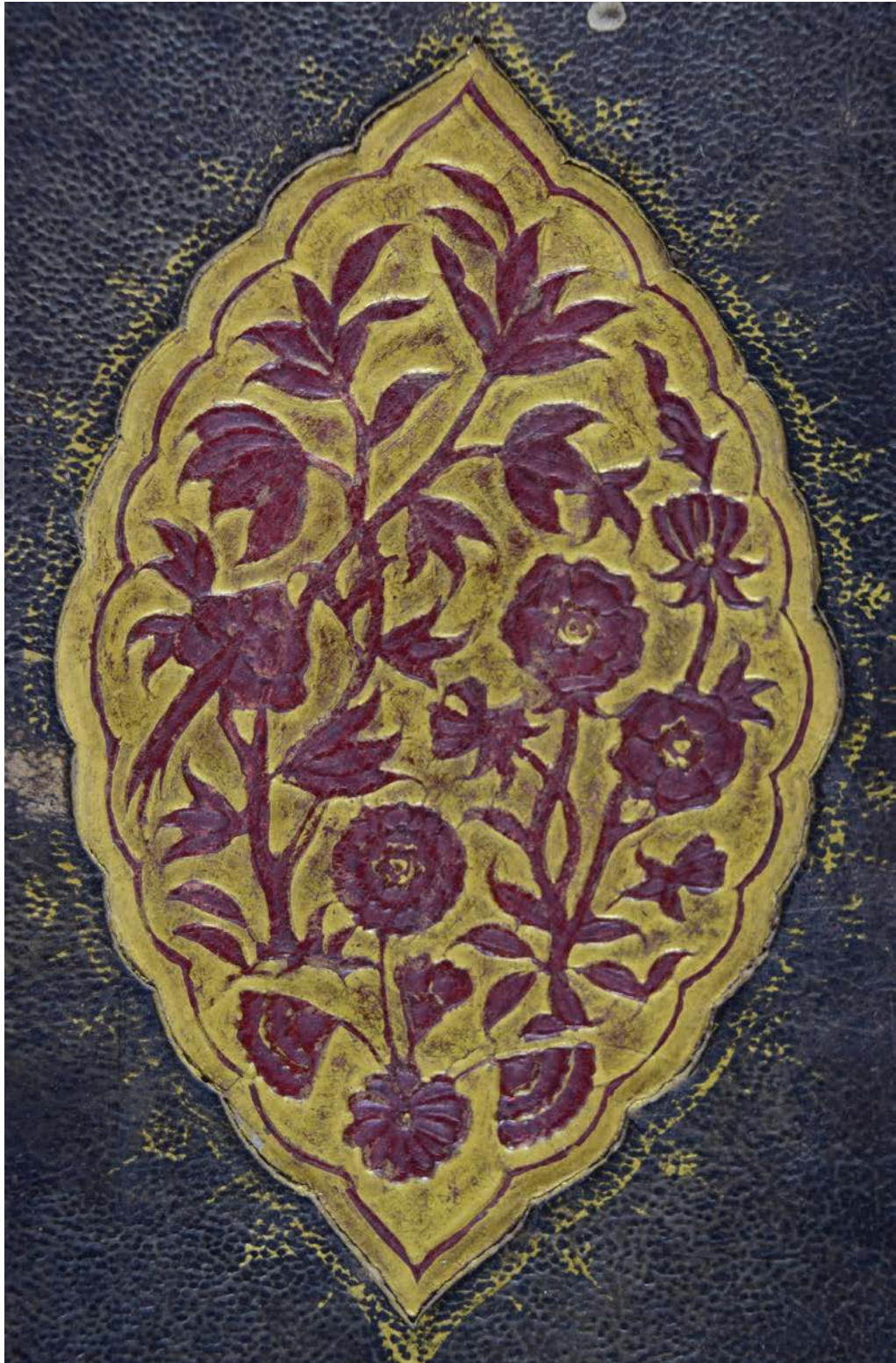
Eserin kab içi, vişne rengi deri ile kaplı olup dört kenarı altınla yaprak desenli bordür ve zencerek uygulanmıştır. Miklebindeki bordür de ise dış kabında bulunan sertabın yüzeyine uygulanan aynı geometrik desen uygulanmıştır. Cetvelleri çekilmiş olan miklebin hemen yanında bulunan sertabına sadece altın cetvel uygulanmıştır.

Resim 3 : R.1514,TSMK.

Resim 4 : R.1514

Çizim 2 : R.1514, TSMK.

Katalog no : 3

Envanter no : R.1773

Eser Adı : Şerh-i Hikmetü'l İşrâk

Tarihi : Hicri: 1033, Miladi : 1623/1624

Dili: Arapça

Hattı : Talik

Yaprak sayısı : 357

Müellif: Şirazlı Mahmut Bin Mes'ûd

Müstensih: Mehmet Bin Yusuf

Konusu : İslam Felsefesi Üzerine

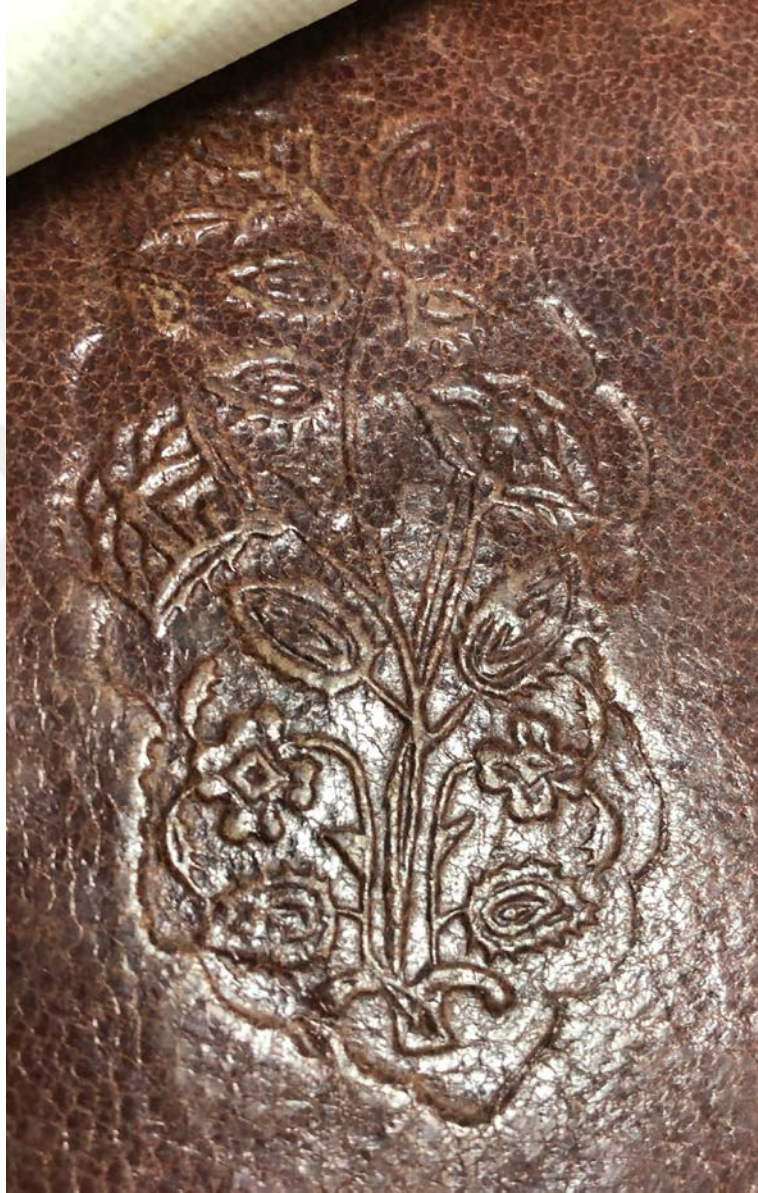
Ölçüleri: 15 x 20cm

Cildi:

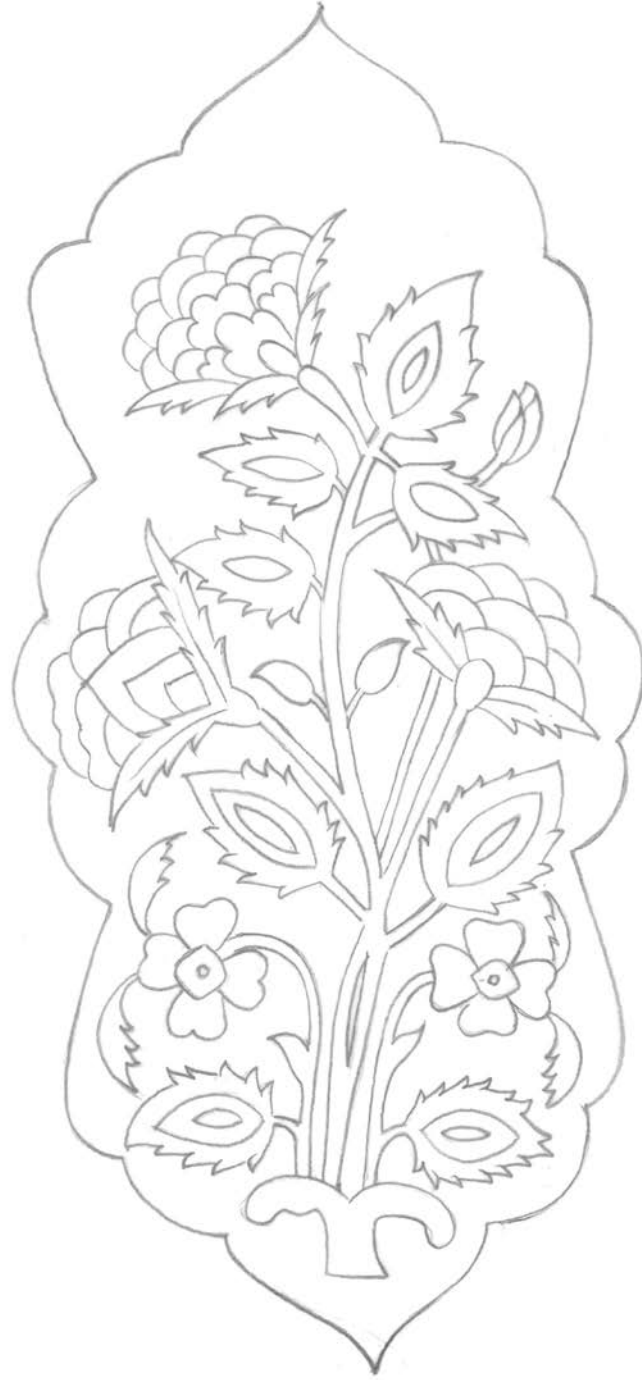
Eserin dış kabına yeşil renkte ipekten (kağıda yapıştırılmış ipek) kitabın iç kabı da dahil olmak üzere kılıf yapılmıştır. Dış kabında bulunan yırtık kısımdan incelendiği kadarı ile kahverenkli deri olan cildin şemsesi uzun ve dar olup içindeki motif gül motifi olarak yüzey baskılı soğuk şemse cilt şeklinde basılmıştır.

Kitabın tamamı ipek kumaş ile kaplandığı için kitabın kab içi görünmese de dip kısımlarından bakıldığında ebru ile kaplandığı tahmin edilmektedir.

Resim 5 : R.1773, TSMK.

Çizim 3 : R.1773, TSMK.

Katalog no : 4

Envanter no : R.1689

Eser Adı : Tercüme-i Ahval-i Berzah

Tarihi : Hicri: 1077, Miladi : 1666/1667

Dili: Türkçe

Hattı : Nesih

Yaprak sayısı : 246

Müellif: Memet Vücut-i Ali

Müstensih: Ali Bin Ahmet Çavuş

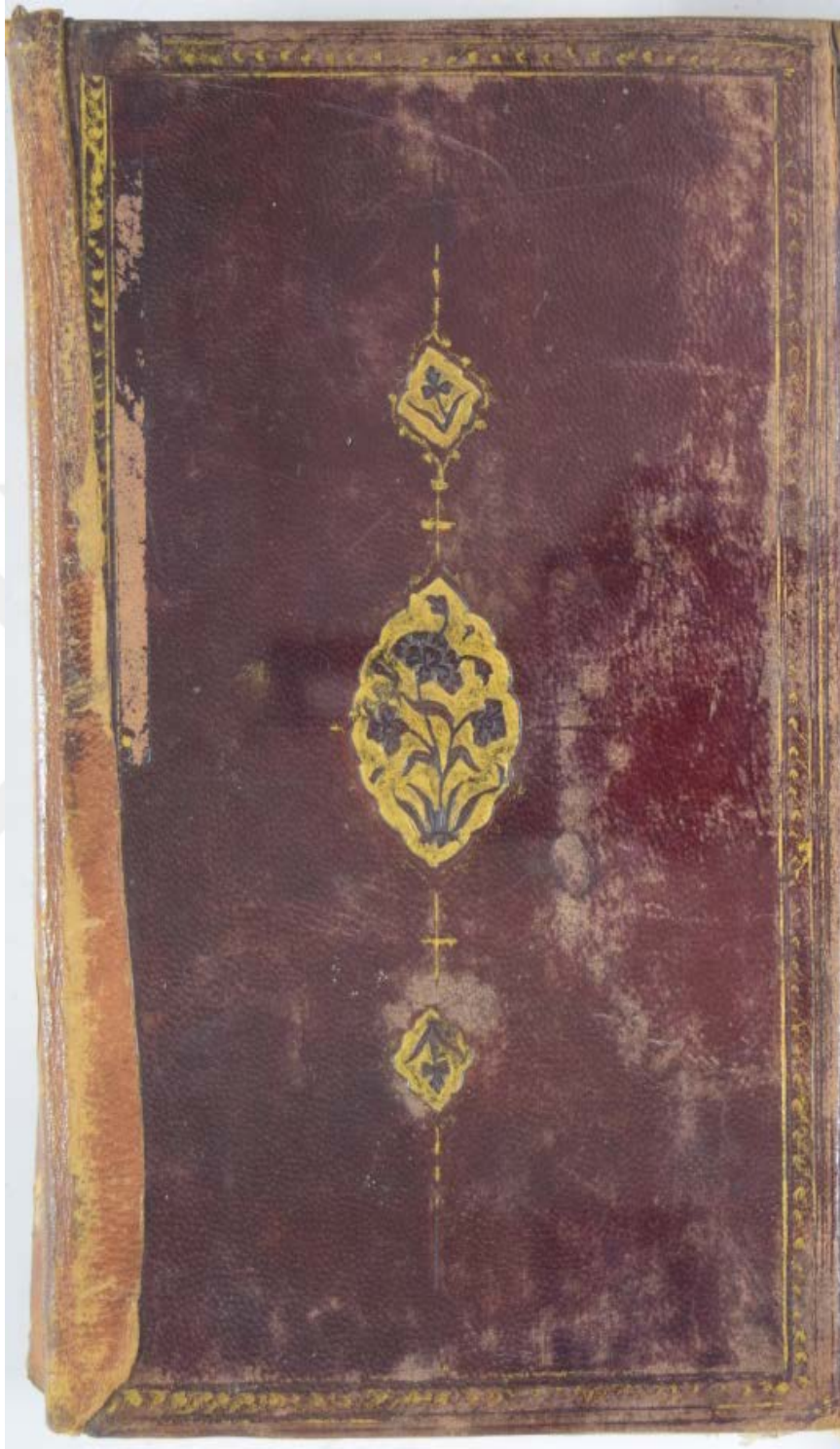
Konusu : -

Ölçüleri: 13x19cm

Cildi:

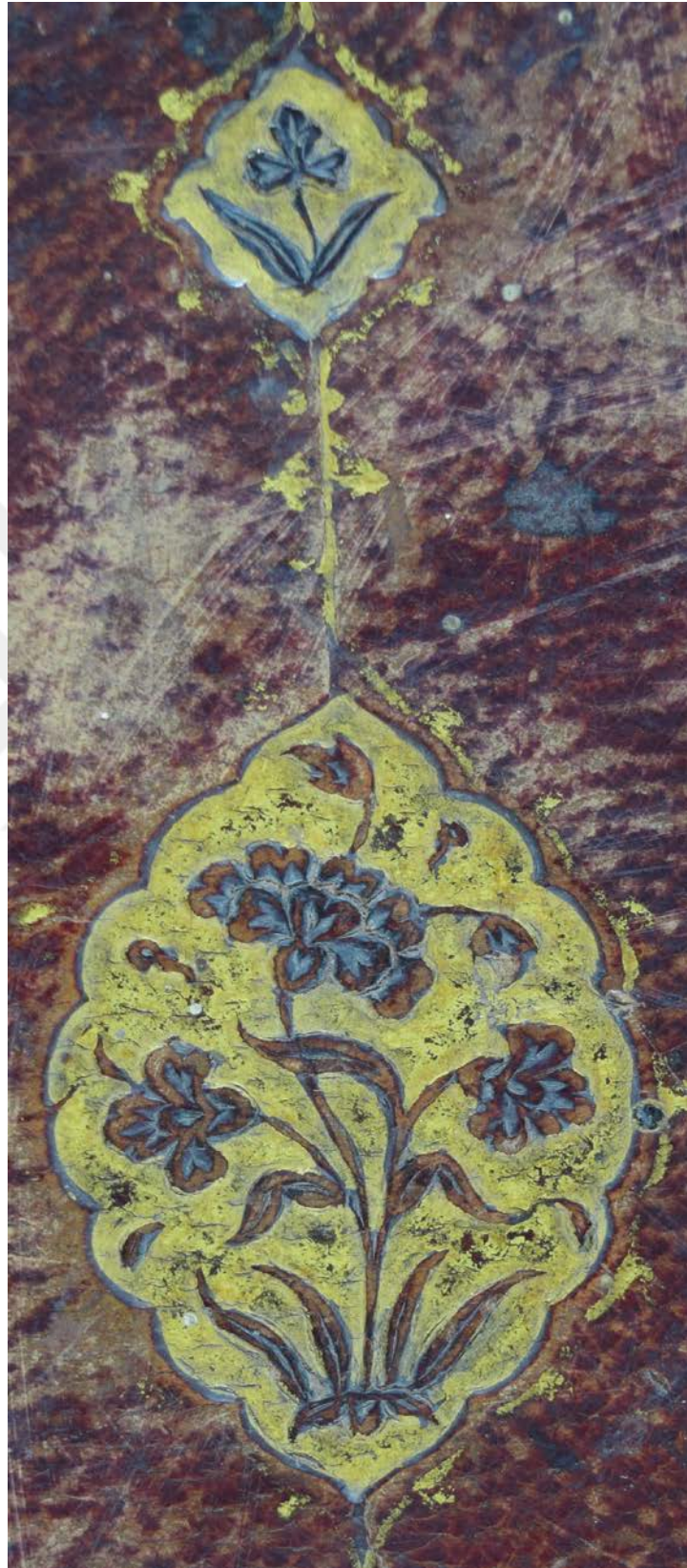
Eserin dış kabı kahverengi deri olup şemsesi, salbekleri ve zencerekleri mevcuttur. Şemse alttan ayrıma şemse tekniği gibi zemini altınla boyanmış ve içerisinde çiçek motifi yer almaktadır. Karanfil formunu anımsatan çiçeğin hangi çiçek olduğu net olarak anlaşılmamaktadır. Elips formundaki şemsenin salbek kısımlarına da çiçek motifi yapılmıştır. Şemse ve salbeklerin dendanları dışına da bir milimetre kalınlığında kuzu diye tabir dilen çizgiler vardır ve salbeklerin uç kısımlarına tığlar çekilmiştir. Şemse ve salbek arasında da tığa benzer birleşme noktası çizilmiştir. Kabın kenarlarına beş milimetrelik altınla boyanmış zencerek çekilmiştir. Zencereklere çiviler yardımı ile örgü deseni yapılmıştır. Sertap kısmına sadece iki çizgiden oluşan altınla çekilmiş cetveller görülür.

Kitabın kab içi vişne renkli deri ile kaplanmış ve köşelere renksiz cetveller çekilmiştir.

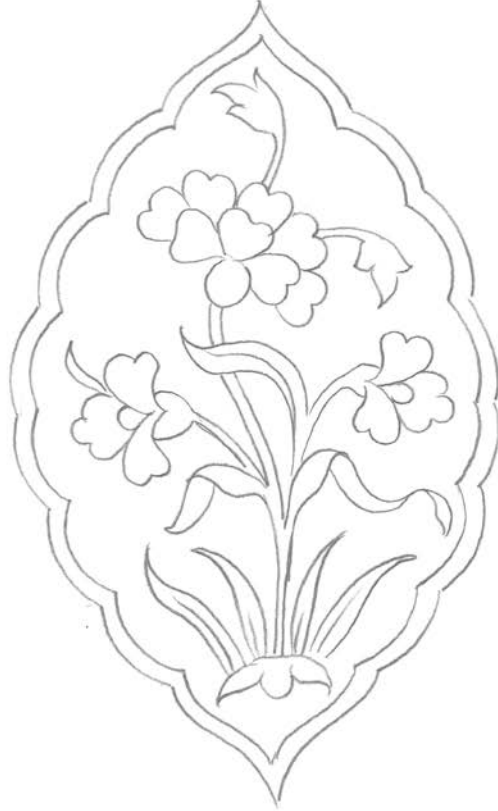

Resim 6 : R.1689,TSMK.

Resim 7 : R.1689

Çizim 4 : R.1689, TSMK.

Katalog no : 5

Envanter no : R.1190

Eser Adı : Tuhfetül Kibar Fi Esfar-il bihar

Tarihi : Hicri: 1119, Miladi : 1707/1708

Dili: Arapça

Hattı : Nesih

Yaprak sayısı : 147

Müellif: Katip Çelebi

Müstensih: Abdurrahman Paşa Memi Paşa Zade

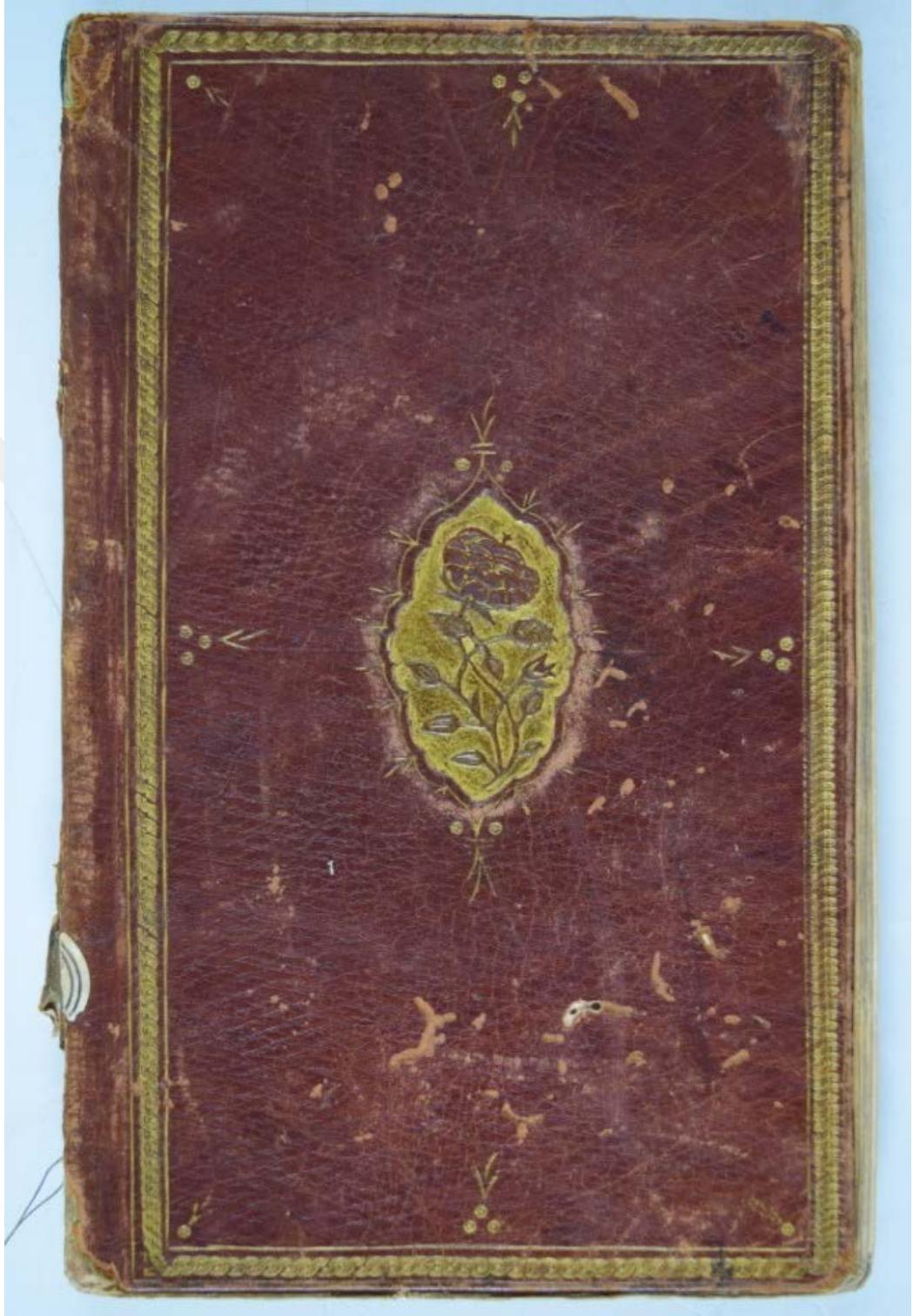
Konusu : Osmanlı Dönemi Deniz Savaşlarını Ele Alır

Ölçüleri: 24,5 x 13,5 cm

Cildi :

Zemini kızıl kahve renkli deri olan dış kabın ortasında dar ve uzun, dendanlı şemse bulunur. Şemsenin içerisinde gül motifi kalıp mülevven şemse gibi iki farklı renk deri kullanılarak basılmıştır. Dalları yağ yeşili güller ise kabın tamamında kullanılan deri kullanılmıştır. Alttan ayrıma şemse gibi zemin altınla boyanmış gülün katmerlerindeki çizgisel ayrımlara da kontür çekilmiştir. Şemsenin hemen dışına kuzu çekilip dendanların birleşme noktalarından küçük tığlar çizilmiştir. Şemsenin uç kısımlarında salbek olmadığı için sadece tığ çekilmiştir. Dört köşelerine altın cetvel ve zencerek uygulanmıştır. Zencerek üzerinde örgü deseni bulunur. Kenar cetvellerin şemseye bakan kısımlarında orta noktalarında çintemani gibi üç nokta ve tığ yapılmıştır. Köşebentlerin yerine köşelere de bir nokta ve tığla bitirmiştir. Bu kitabın mıklep ve sertabı yoktur.

Kitabın kab içi boydan boya sarı renkte bir kağıt ile kaplıdır.

Resim 8 : R.1190, TSMK.

Resim 9 : R.1190

Çizim 5 : R.1190, TSMK.

Katalog no : 6

Envanter no : R.1929

Eser Adı: Risâletün Vecize-i Tavzih Keyfiyetü'l- Tövbe Ve'l-itiraf ve Finrâ
Yelzemü'l-Mu'terif Ve'l-muarref tab'atü hadisen nefu'l mesihyyin

Tarihi : Miladi:1711

Dili: Arapça

Hattı : Matbu

Yaprak sayısı : 86

Müellif: Patris Kiasmani Sias

Müstensih: -

Konusu: -

Ölçüleri: 10,5 x 15,5 cm

Cildi:

Vişne renginde olan kabın dış kısmında bulunan şemse formu uzun, eni dar olup içinde gül motifi yer almaktadır. Yüzey baskılı yapılan soğuk şemse cildin köşebent kısımları üçgen formunda üç çizgisi olup içi boştur. Şemsenin salbek kısmında ve köşebent ile şemse arasında kalan boş kısımların cetvellere yakın bölgelere penç motifler basılmıştır. Dört kenarı çift cetvel çekilmiştir. Bu kitabın miklebi yoktur.

İç kabında bulunan bülbül yuvası ebrusu, mavi, lacivert ve beyaz renktedir.

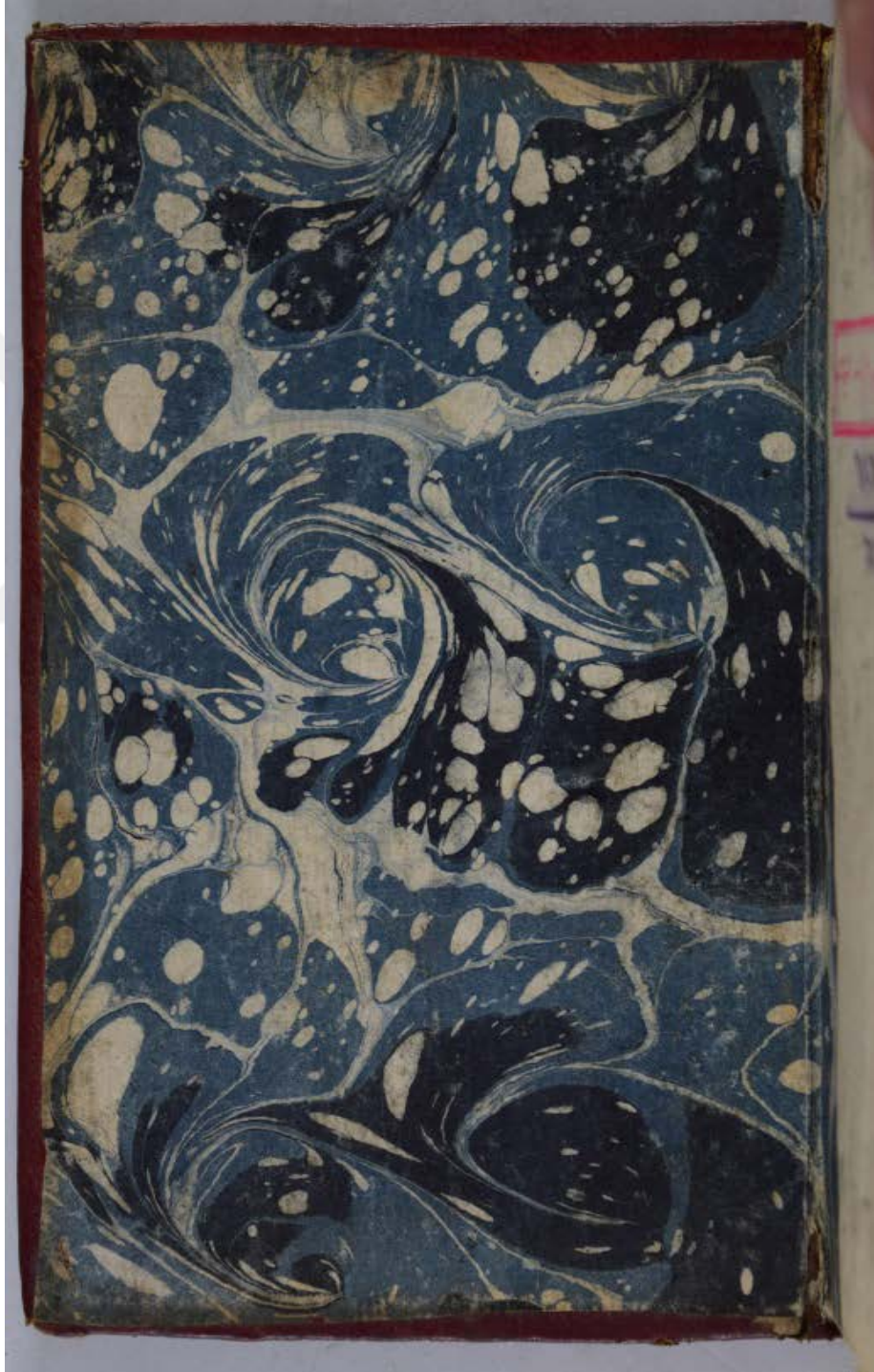

Resim 10: R.1929, TSMK.

Resim 11 : R.1929.

Resim 12 : R.1929, Kab içi, TSMK.

Çizim 6: R.1929, TSMK.

Katalog no : 7

Envanter no : R.1494

Eser Adı : Tarih-i Hindi Garbi Müsemma Bi Hadisi Mevr

Tarihi : Hicri: 1142, Miladi : 1729

Dili: Türkçe

Hattı : Matbu (İbrahim Müteferrika Basımı)

Yaprak sayısı : 91

Müellif: Emir Muhammed

Müstensih: -

Konusu: Batı Hint Adaları Tarihi İçerir

Ölçüleri: 16 x 21

Cildi:

Kabında yeşil, mavi, krem, turuncu renginde şal ebrusu vardır. Kabın orta bölümünde dar, uzun ve dandanlı şemse içerisinde vişne çürüğü deri ile kaplı olup bir dal üzerine stilize çiçek motifleri ile soğuk şemse tarzında kalıp basılmıştır. Dendanlar altın renk ile kontür çekilmiştir. Kabın dört kenarında iki çizgi cetvel çizilmiştir. Miklebinde klasik formda şemse içerisinde bulut ve hatai motifli kompozisyon bulunur ve soğuk şemse tarzında basılmıştır. Dendanları altın kontürlüdür. Kenarlarında iki çizgi altın cetvel çekilidir. Altın cetvel sertabında da mevcuttur.

İç kabında, sarı renkli kağıt ile sertabı hariç boydan boya kaplıdır. Sertabı kahverengi deri ile kaplıdır.

Resim 13 : R.1494, TSMK.

Resim 14: R.1494.

Çizim 7 : R.1494, TSMK.

Katalog : 8

Envanter no : R.1583

Eser Adı : Fethu'l Müteâl Fi Medhi'n-Niâl

Tarihi : Hicri: 1151, Miladi : 1738/1739

Dili: Arapça

Hattı : Nesih

Yaprak sayısı : 69

Müellif: Ahmet Bin Mehmedül Mukri

Müstensih: -

Konusu : -

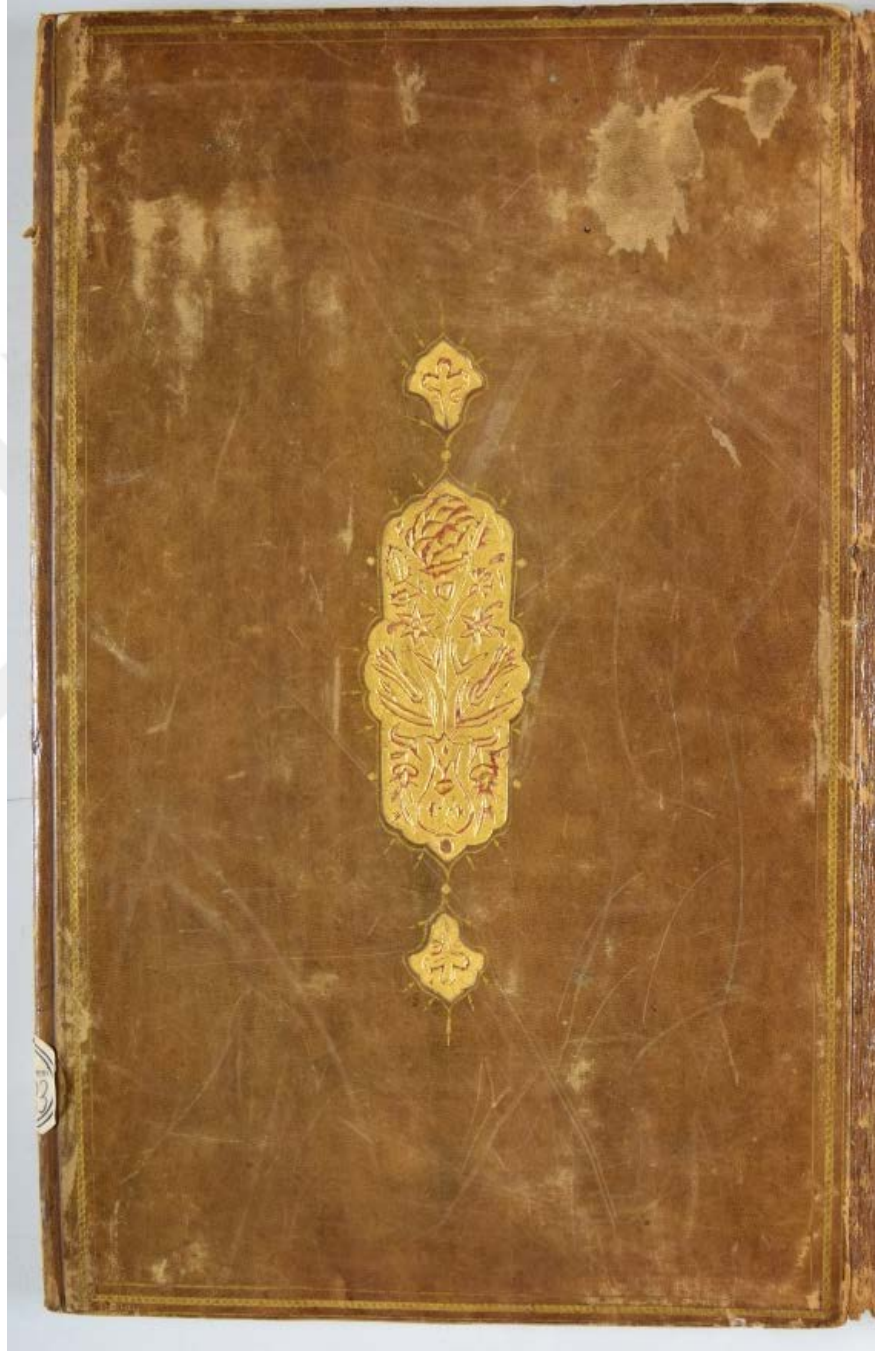
Ölçüleri: 21 x 32 cm

Cildi:

Zeytuni renk deri ile kaplı olan cildin ortasında dar, uzun ve dendanlı şemse ve şemsenin uçlarında salbek bulunmaktadır. Şemse de vazo içerisinde Lale, gül, zerrin yer alan çiçek buketli motif bulunmaktadır. Mülevven cilt örneklerinde görüldüğü gibi şemsenin zeminine bordo renkte deri kullanılmış ve zemin tamamı altınla boyanmış, kontür kalınlığında desen, zemin rengi bordo olan deri renginde bırakılmıştır. Vazonun içerisinde bulut deseni tarzında tasarım görülür ve bulut deseni salbek içlerinde de mevcuttur. Vazonun hemen altında bordo renginde nokta şeklinde form vardır. Şemse ve salbek kenarları kuzu ve tığ vardır. Dört köşesi iki milimlik ara ile cetvel ve zencerek görülür. Sol kabındaki mıklep bulunan klasik formdaki şemse içerisinde hatai ve hançer yapraklı kompozisyon yer alır. Mülevven şemse cilt tekniğinde kullanıldığı gibi zemin ve motifler altınla boyanmıştır. Dendan dışları kuzu ve tığlıdır. Kenarlarında altın zencerek ve tığ görülür. Sol kab ve mıklep arasında sertap yerine belirli bir boşluk bırakılmıştır.

Kitabın kab içi sarı renkte deri ile boydan boya kaplanmıştır. Sertap boşluğu deri ile kaplıdır.

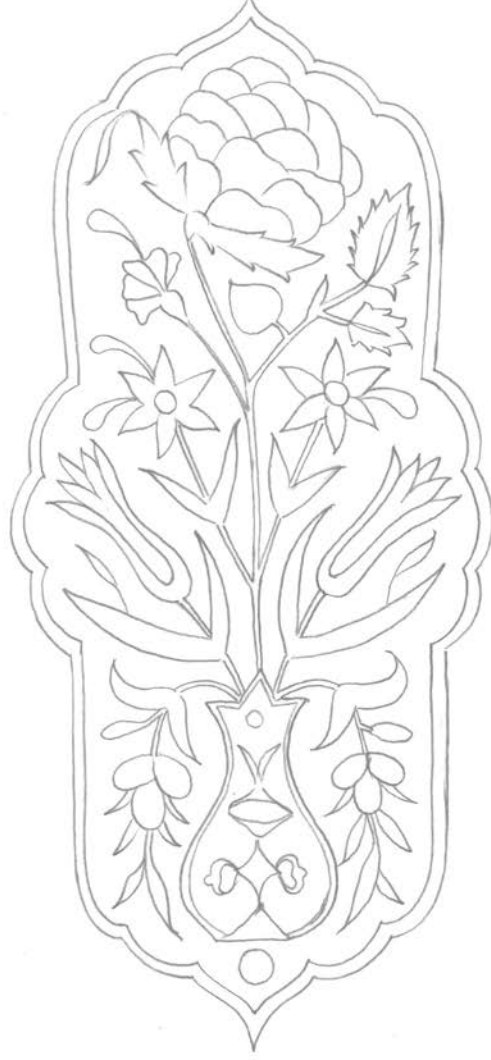

Resim 15 : R.1583, TSMK.

Resim 16 : R.1583.

Çizim 8 : R.1583, TSMK.

Katalog : 9

Envanter no : R.1683

Eser Adı : Nüzhetü'l Ebdâm Fi Tercumeti Gâyeti'l İtkân

Tarihi : Hicri: 1164, **Miladi :** 1750/1751

Dili: Türkçe

Hattı : Talik

Yaprak sayısı : 187

Müellif: Ebulfeiz Mustafa bin Muhammed Hayati Zade

Müstensih: İbrahim Bin Mehmet Bin Halil

Konusu : -

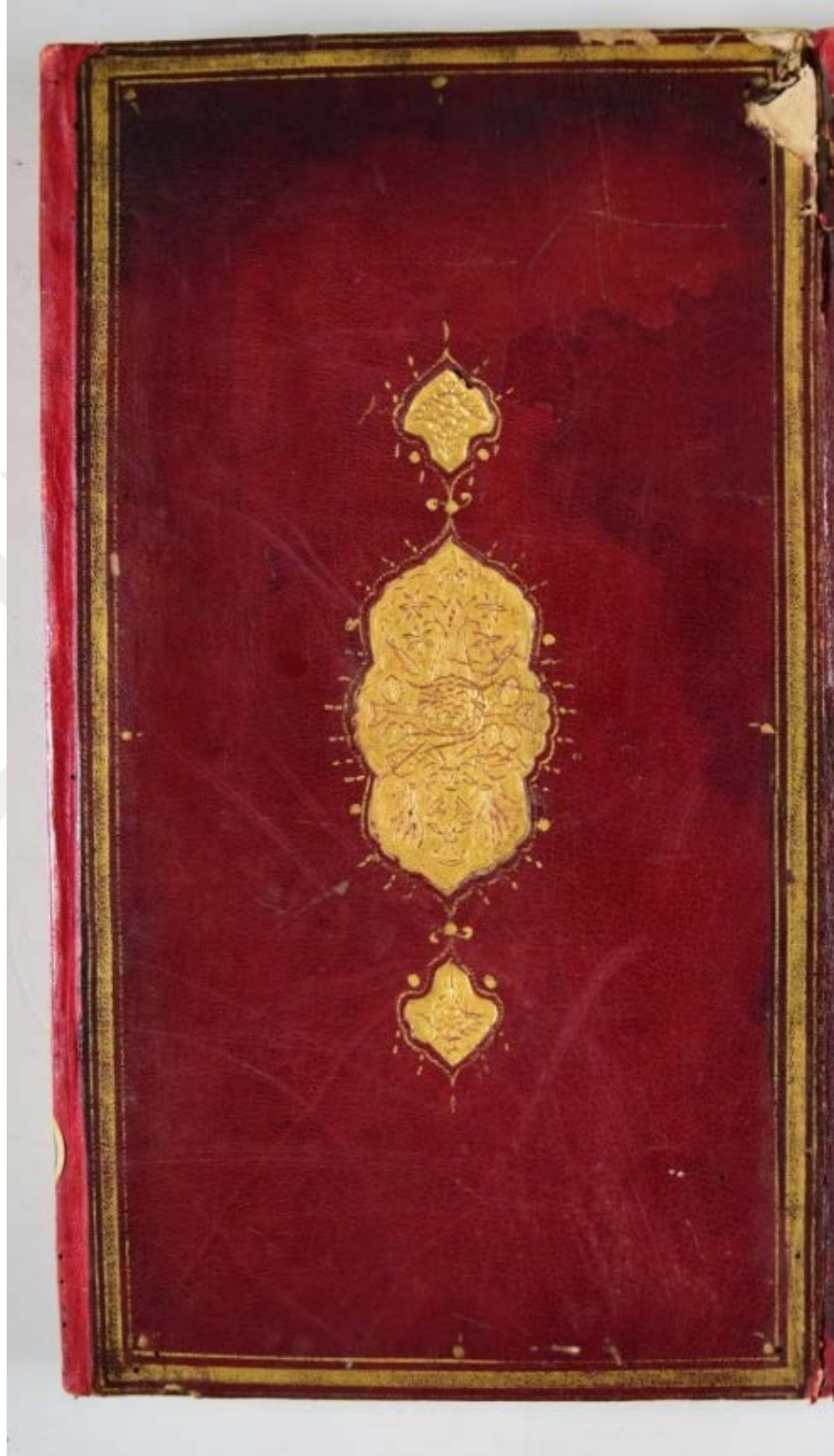
Ölçüleri: 18 x 22 cm

Cildi :

Cildi vişne renginde boydan boya deri ile kaplanmıştır. Ortasında dar, uzun , dandanlı şemse ve salbekleri olan kabın şemse içine gül, lale, zerrin, buhuru Meryem çiçeği olan vazo içerisinde buket yer almaktadır. Vazo içerisinde rumi motifi yer alır. Şemse formunun içerisinde hatai motifi kullanılmıştır. Şemse ve hatai kenarlarına kuzu ve tığ yapılmıştır. Kabın dört kenarı altın cetvel ve zencerek çekilmiştir. Bu cetvellerin içte kalan kısımlarına orta ve köşelere birer nokta ve tıgla bitirmiştir. Sol kabında bulunan miklepte klasik formda şemse içerisine hatai ve hançer yapraklı kompozisyon yer alır ve zemin ile desenlerin tamamı altınla boyanmıştır. Dendanları dışında kuzu ve tığ görülür. Miklebin kenarlarında altın cetvel ve zencerek çekilmiştir. Sertabında da altından zencerek ve cetvel çekildiği görülür.

Cildin kab içinde nohudi renginde kağıtla boydan boya kaplanmış olduğu görülür. Sertabı kahverengi deri ile kaplıdır.

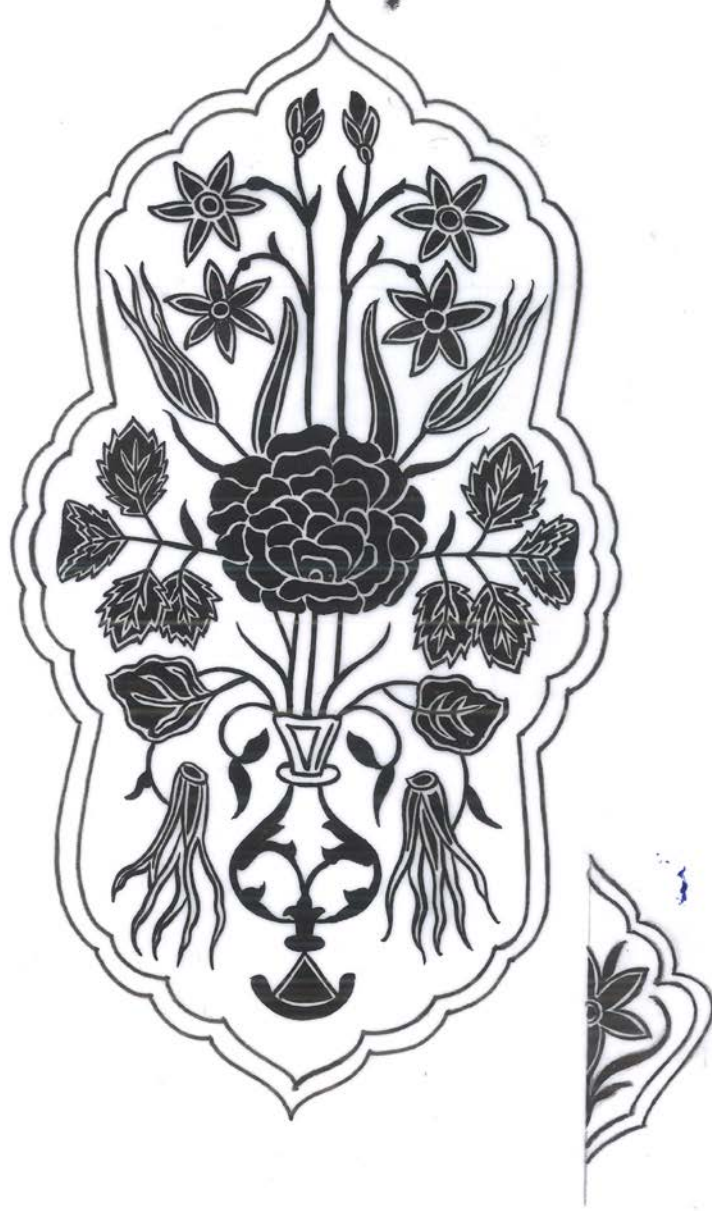

Resim 17 : R.1683, TSMK.

Resim 18 : R.1683.

Çizim 9 : R.1683, TSMK.

Katalog no : 10

Envanter no : R.1262

Eser Adı : İzzi Tarihi

Tarihi : Miladi : 1748-1751/52 tarihleri arasındaki süreci anlatır.

Dili: Türkçe

Hattı : Nesih

Yaprak sayısı : 374

Müellif: İzzi Süleyman Efendi

Müstensih: -

Konusu: Osmanlı da Meydana Gelen Hadiseleri İçeren Tarih Kitabıdır

Ölçüleri: 18 x 30cm

Cildi :

Cildi koyu kahverengi deri ile kaplıdır. Kabında şemse ve salbekleri bulunan eserin şemsesine uygulanan buket ve vazo tasarımı Revan koleksiyonundaki en görkemli tasarımıdır. Adeta mülevven şemse cilt örneklerine yenilik katmış gibidir. Bu cilde uygulanan buket tasarımında bulunan çiçekler pembe, kahverengi tonları , kırmızı, mavi yıldız çiçeği, fulya, zambak ve güle benzemektedir. Dallarını ise yeşil renkli deridir. Şemsenin zemini altın ile boyanmıştır. Şemsenin hemen dışındaki dendanlara altından kuzu ve tığ, tığlar arasında da nokta formu yapılmıştır. Vazonun içindeki bazı detaylar ve çiçeklerin içindeki tohumlar altınlanmıştır. Salbek klasik formun dışında bir tarzla çizilmiştir. Küçük bir şemseyi andıran salbek formunun içine gül motifi çizilmiş ve kırmızı renkli gül motifinin yaprakları yeşil deri olup zemini de altınla boyanmıştır. Dendanların kenarları da altınla kuzu, tığ ve tığ aralarına nokta formu yapılmıştır. Şemse ile salbek arasında orta bağ kullanılmıştır. Kabın dört kenarına altınla kalın zencerek ve cetvel çekilmiştir. Zencereğin yüzeyine örgü deseni basılmıştır. Sol kabında bulunan miklepte ki şemse formunun içinde hatayi ve hançer yapraklı kompozisyon baskısı bulunmaktadır. Hançer yapraklar ve dallar yeşil deri hatayiler ise kırmızı, kahve, mavi ve pembe renk deri ile basılıp zemini altınlanmıştır.

Kenarlarına kuzu, tığ ve tığ arasında nokta formları konulmuştur. Kalın zencerek sol kabında olduğu gibi miklebine de uygulanmıştır. Miklebin ağız kısımlarına ise ince zencerek ve cetvel çekilmiştir. Sertabına da altınla ince zencerek ve cetvel çekilmiştir.

İç kabında turuncuya yakın bir ton kağıt ile sertap hariç kaplanmış olup üzerine zereşan serpilmiştir. Sertabı koyu kahve deri ile kaplıdır.

Resim 19 : R.1262, TSMK.

Resim 20 : R.1262.

Çizim 10 : R.1262, TSMK.

Katalog no : 11

Envanter no : M.402

Eser Adı : En'am suresi

Tarihi : Hicri : 1097, Miladi : 1685

Dili: Arapça

Hattı : -

Yaprak sayısı : 60

Müellif: -

Müstensih: Hafız Osman

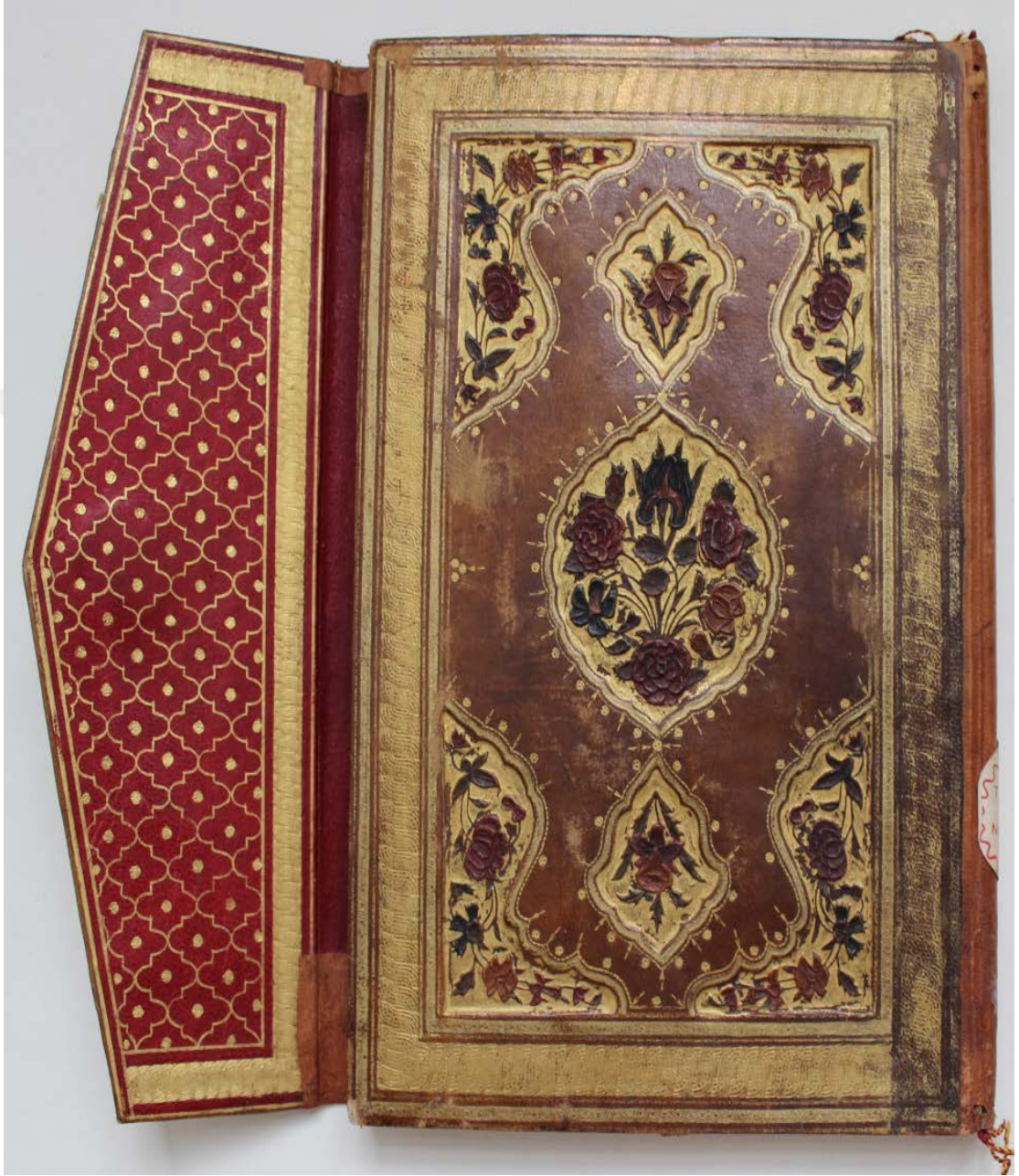
Konusu: Dini Kitap

Ölçüleri: 17 x 25 cm

Cildi :

Kabın dışında açık kahverengi deri zemin üzerine şemse, salbek ve köşebent bulunmaktadır. Şemse içerisinde süsen, gül, zerrin, lale, buhuru meyrem çiçekleri mavi, kırmızı ve açık kahverenkle yer alır. Bu çiçek tarzları salbek ve köşebentlere de uygulanmıştır. Şemse, köşebent ve salbek dışındaki dendanların hemen dışına on sekiz ayar altın ile iki milimetrelik kuzu dışına tekrar yirmi iki ayar altınla kuzu ve tığ uygulanmıştır. Köşebentlerin hemen dışına zencerek ve çift cetvel çekilmiştir.

Vişne rengi olan deri zemin iç kabı, üzerine altınlı zilbahar cilt şeklinde boyaması yapılmıştır.

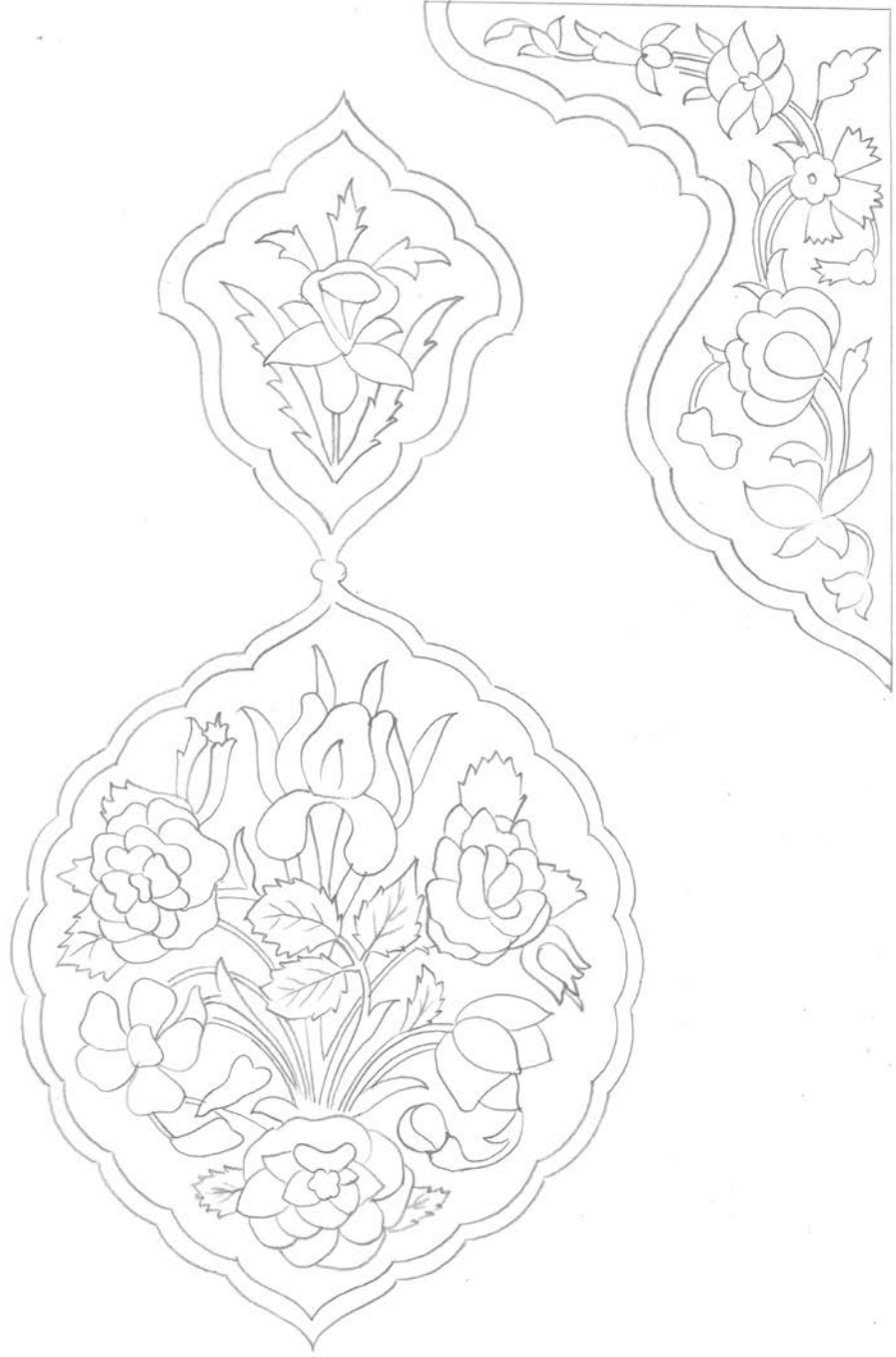

Resim 21 : M.402, TSMK.

Resim 22 : M.402.

Çizim 11 : M.402, TSMK.

Katalog no : 12

Envanter no : E.H.1722

Eser Adı : Mecmua-i Resail

Tarihi : 18 yy.

Dili: Arapça

Hattı : Nesih

Yaprak sayısı : 237

Müellif: -

Müstensih: Akkırmanlı Mehmet Efendi

Konusu: Dini Kitap

Ölçüleri: 30 x 12 cm

Cildi :

Cildi siyah deri olan eserin şemsesi uzun ve dardır. Şemsesinde bulunan vazoda buketler arasında gül, lale, yıldız çiçeği, gibi çiçek türleri yer alır ve bu çiçekler pembe ile lila tonlarındadır. Bu buket ve vazo katı gibi kesilip basılan kalıp üzerine yapıştırılmıştır. Vazonun içerisinde hatai motifi yer alır. Şemsenin zemini altın ile boyanmıştır. Salbek yerine ortası büyük toplamda yedi taneden oluşan daire formları çiçek motifini andırır. Şemse dışına çekilen kuzu ve tığlar altından olup uzun köşelerine de üç nokta konulmuştur. En dış kısmına altın cetvel ve zencerek çekilmiştir. Köşebent yerine ve cetvel hizasındaki orta kesişme bölgelerine nokta formları ve tığ yapılmıştır. Sol kabında miklepte bulunan şemse formunun, içinde bulut ve hatai motiflerinden yapılan desen yer alır. Bu desenler yeşil renktedir ve zemini altınlıdır. Kuzu ve tığları altınlıdır. Miklebin kenarlarına altın cetvel zencerek uygulanmıştır. Sertap kısmında altından, altı paftaya bölünüp içerisine şemsenin salbek kısmındaki gibi yedi noktalı çiçek formu yapılmıştır.

İç kabı açık renkli zemin üzerine zerefşan yapılmıştır.

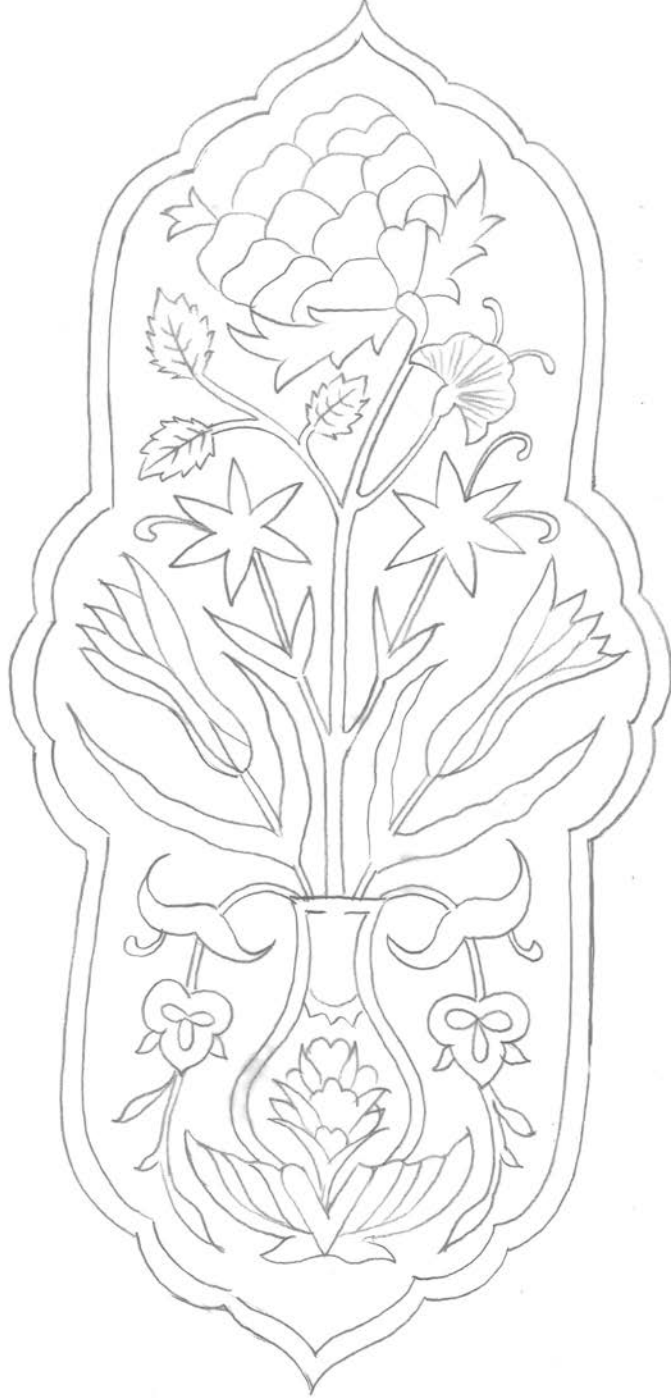

Resim 23 : E.H. 1722, TSMK.

Resim 24 : E.H. 1722.

Çizim 12 : E.H.1722, TSMK.

Katalog no : 13

Envanter no : E.H.2690

Eser Adı : Murakka

Tarihi : Hicri : 1146-1147, Miladi : 1733

Dili: Arapça

Hattı : Sülüs, Nesih

Yaprak sayısı : -

Müellif: Emin olmamakla beraber hattaları Şamlızade Abdullah, Mehmet Emin Berberzade, Mehmed Said, Teberdar Mehmed Emin, Hüseyin Siyahi

Müstensih: -

Konusu: Seçme hadisler

Ölçüleri: 28.5 x 21 cm

Cildi :

Dış kahverengi deri zemini olan kabın ortasında, dar, uzun, dandanlı şemse, içerisinde gül, lale, zerrin, buhuru meryem çiçeği olan vazo içerisinde buket yer almaktadır. Bu çiçekler vişne rengi, açık kahverengi ve yeşil renklidir. Dendanların dışında altın kuzu ve cetvel çekilmiştir. Kabın en dışında altın cetvel ve zencerek uygulanmıştır.

İç kabında sarı, beyaz, siyah ve kırmızı renkte gelgit ebrusu yapılmıştır

Resim 25 : E.H. 2690, Dış Kabı, TSMK.

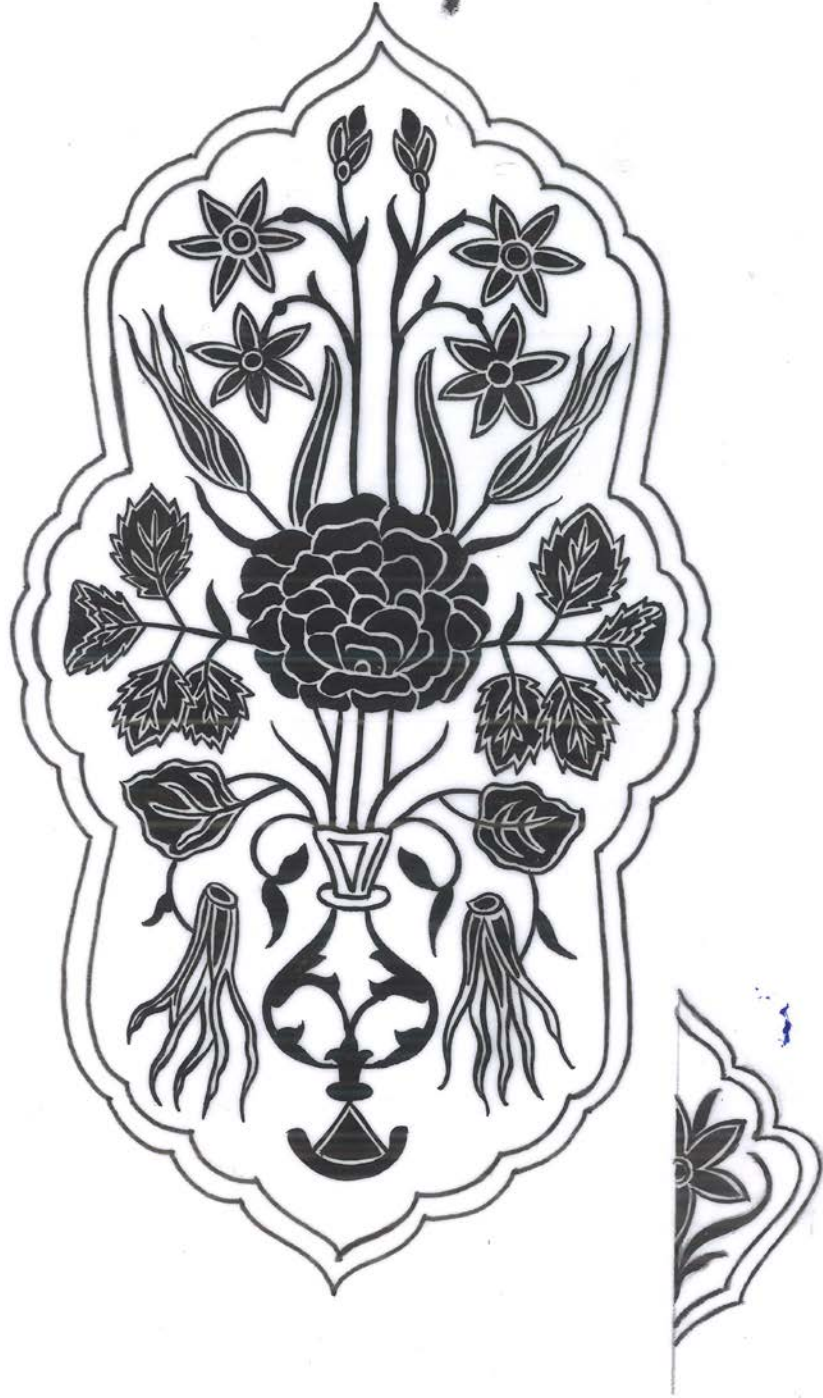

Resim 26 : E.H. 2690, Kab içi, TSMK.

Resim 27: E.H. 2690.

Çizim: 13 : E.H. 2690, TSMK.

4. UYGULAMALAR

Katalog bölümünde yer alan çiçek desenli kalıplı ciltlerden esinlenerek yapılan, biri röprodüksiyon olmak üzere toplamda üç ayrı çalışma, uygulama kısmında yer almaktadır. Yapılan uygulamalar sırası ile anlatılmak gerekir ise ;

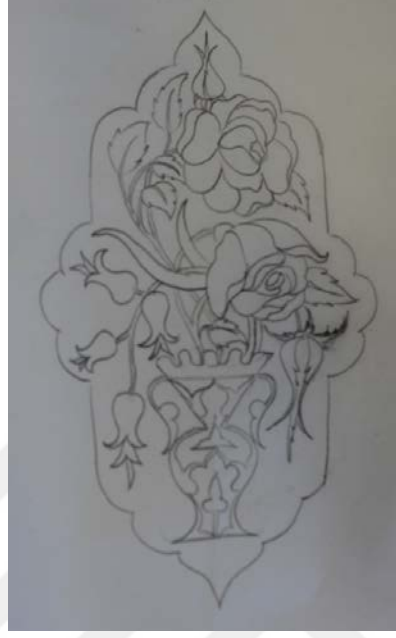
İlk olarak, tasarımı yapılan kalıp deseni metal bir parça üzerinde geçirilmektedir. Aşamanın bu kısmı klişeciler tarafından gerçekleştirilmektedir. Seçilen deri renkleri elde, bıçkı denilen keskin alet ile kağıt inceliğinde tıraşlanılmaktadır. Belirli kalınlıklarda belirli ölçülerde dikilen, şirazesini örülen defterin kap ölçüleri alındıktan sonra kullanılacak olan murakka mukavvalara bu ölçüler taşınmaktadır. Kalıpların gelecek kısımları mukavvaların üzerinde işaretlenir. İşaretlemesi yapılan mukavvalar ucu özel yapılan şekilli çiviler yardımı ile kalıbın dandanları oyulur. Oyulan mukavvalar düz, oyulmamış olan mukavvaların üzerine yapıştırılır. Tüm işlemlerden sonra işaretleri alınan defter ölçüsüne göre mukavvaların kenarları kesilmektedir.

Hazır halde olan mukavvalara uygun deriler kesilir. Defterin sırtını kaplayacak payda hesaba katılarak deriler kabın dışına çıkacak şekilde kesilir. Derinin yüzeyi yapıştırılmadan önce ıslatılır. Hamur kola (ciltçi kolası) ile mukavvaya deri yapıştırılır. Kalıplar yerlerine yerleştirilir ve ıstampa denilen alet ile kalıplar deri üzerine basılır. Bu işlem dikkatlice ve birden fazla uygulandıktan sonra yüzeyin pürüzsüz ve derinin yüzeye iyi yapışması adına aynalama denilen pres yöntemi ıstampa aletinde uygulanır. Kalıpta yer alan çiçeklere uygun tıraşlanmış deriler kesilir ve çiçeklere yapıştırılıp tekrar baskı yapılır. Bu işlem sonrası kabın iç kısmına mukavvanın dönmemesi düz kalması için suyuna göre kağıt kesilip yapıştırılır ve pres altında kurumaya bırakılır. Bir gün kurumaya bırakıldıktan sonra kabın üzerindeki kalıplar bir kez daha ıstampa aletindebasılır. Kenarındaki fazla deriler kabın içine doğru yapıştırılıp aynalama işlemi yapılır.

Boyamaya hazır hale gelen kabın alttan ayırma tekniği gibi altın yardımı ile zeminleri boyanır. Kuzuluk ve tığları şemse ve salbek dışına çekilir. Kabın en dış kısmına altın cetvel ve zencerek uygulanır. Altının zarar görmemesi ve dökülmemesi için kabın tezyinatlı kısmına gomalak cila sürülür. Kabın iç kısmına ebru yapıştırılır.

Bütün bu aşamalardan sonra hazır halde olan defter kabı deftere yapıştırılır ve böylece tüm işlemler tamamen bitmiş olur.

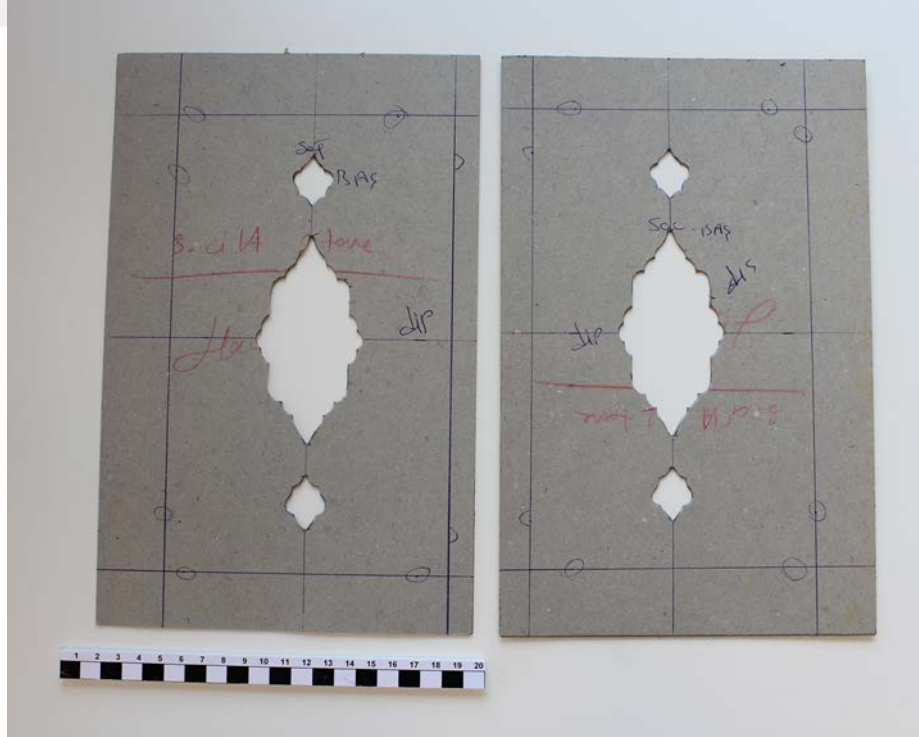
Çizim 14 : Tasarımı yapılan vazoda çiçek buketi (Tasarım : Havva Yağcı).

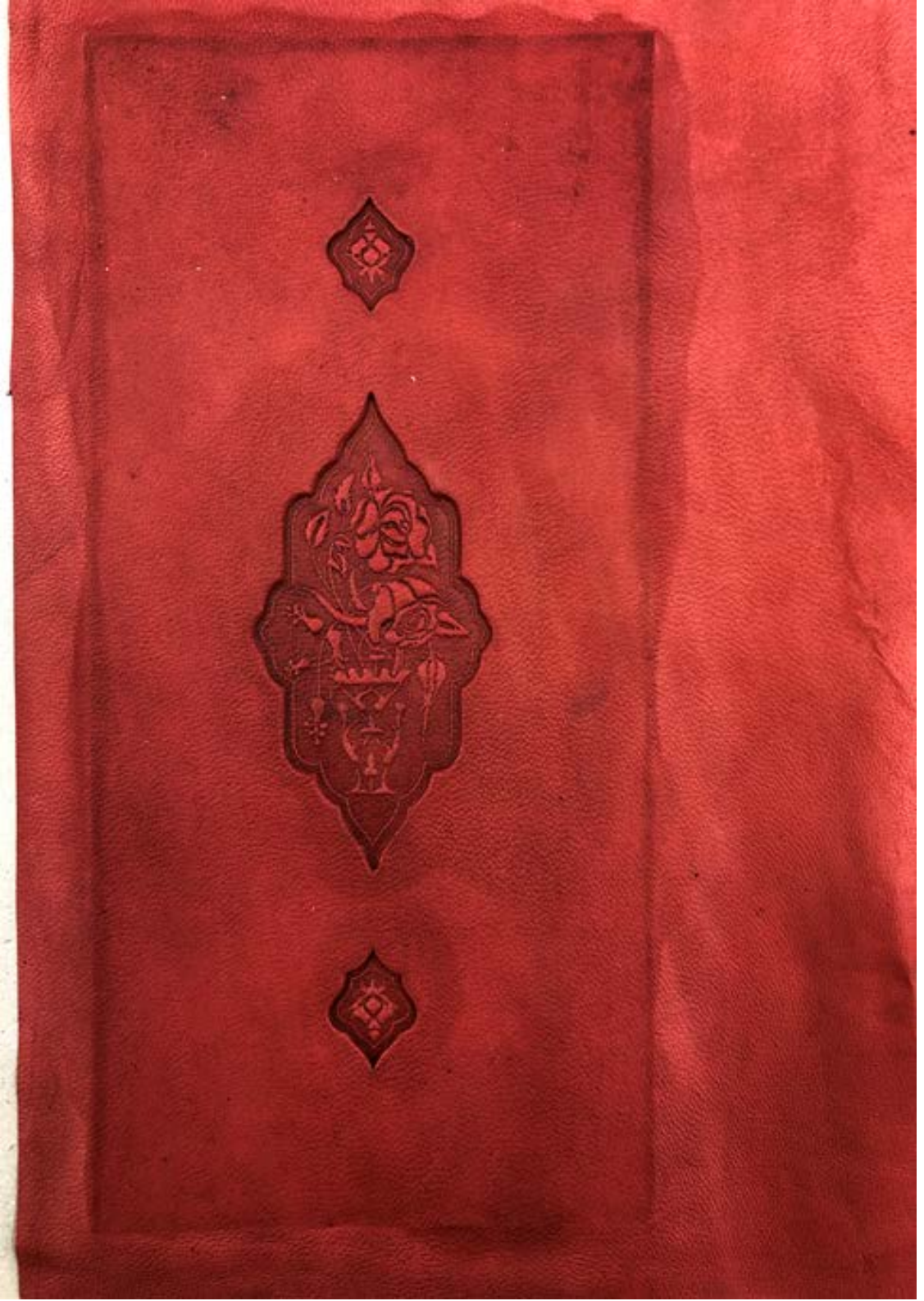
Çizim 15 : Tasarımın negatif halde boyanması.

Resim 28 : Tasarımın metal kalıbının yapılmış hali.

Resim 29: Kalıplara uygun oyulan mukavvalar.

Resim 30 : Kabın deri yapıştırılıp ıstampada basılmış hali.

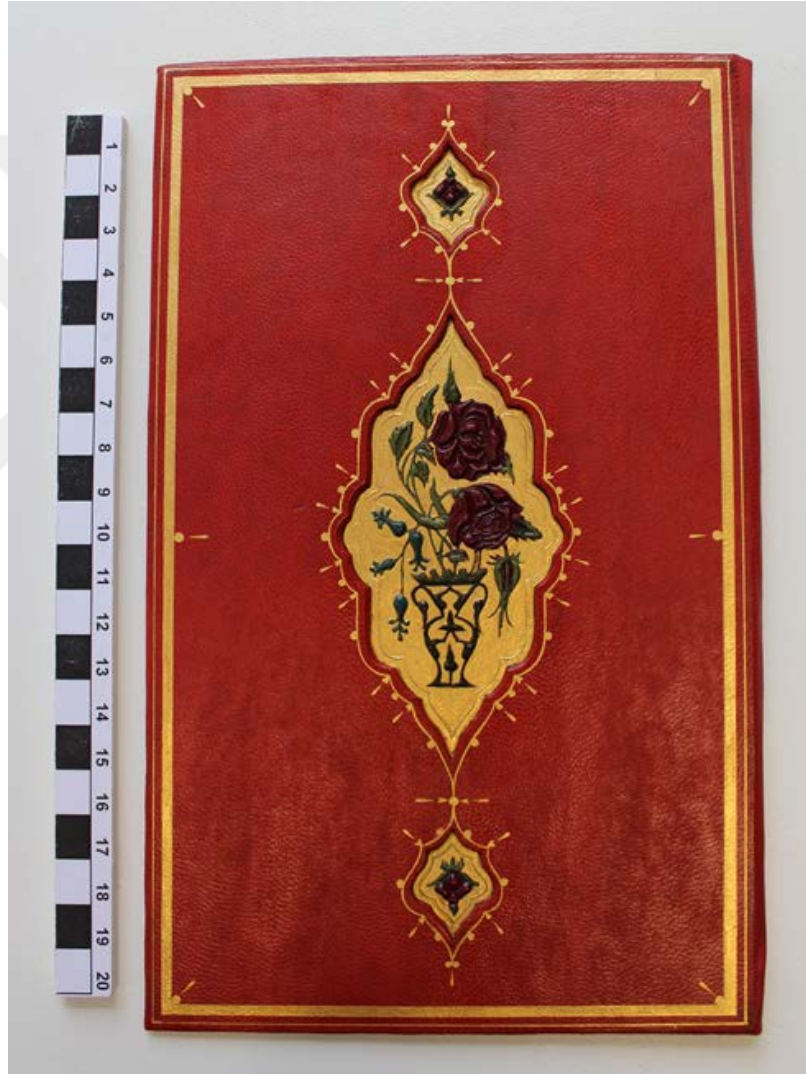

Resim 31 : Renkli derilerin yapıştırılıp tekrar ıstampada basılmış hali.

Uygulama 1 : Bu çalışmamızda, batılılaşmanın etkisi ile Türk Sanatına girmiş olan rokoko üslubunda kullanılan vazo formu çiçek buketi ile kullanılmıştır. Şemse formu klasik formdan farklı bir şekilde uzun ve dar olup köşebent yapılmamıştır. Bukette

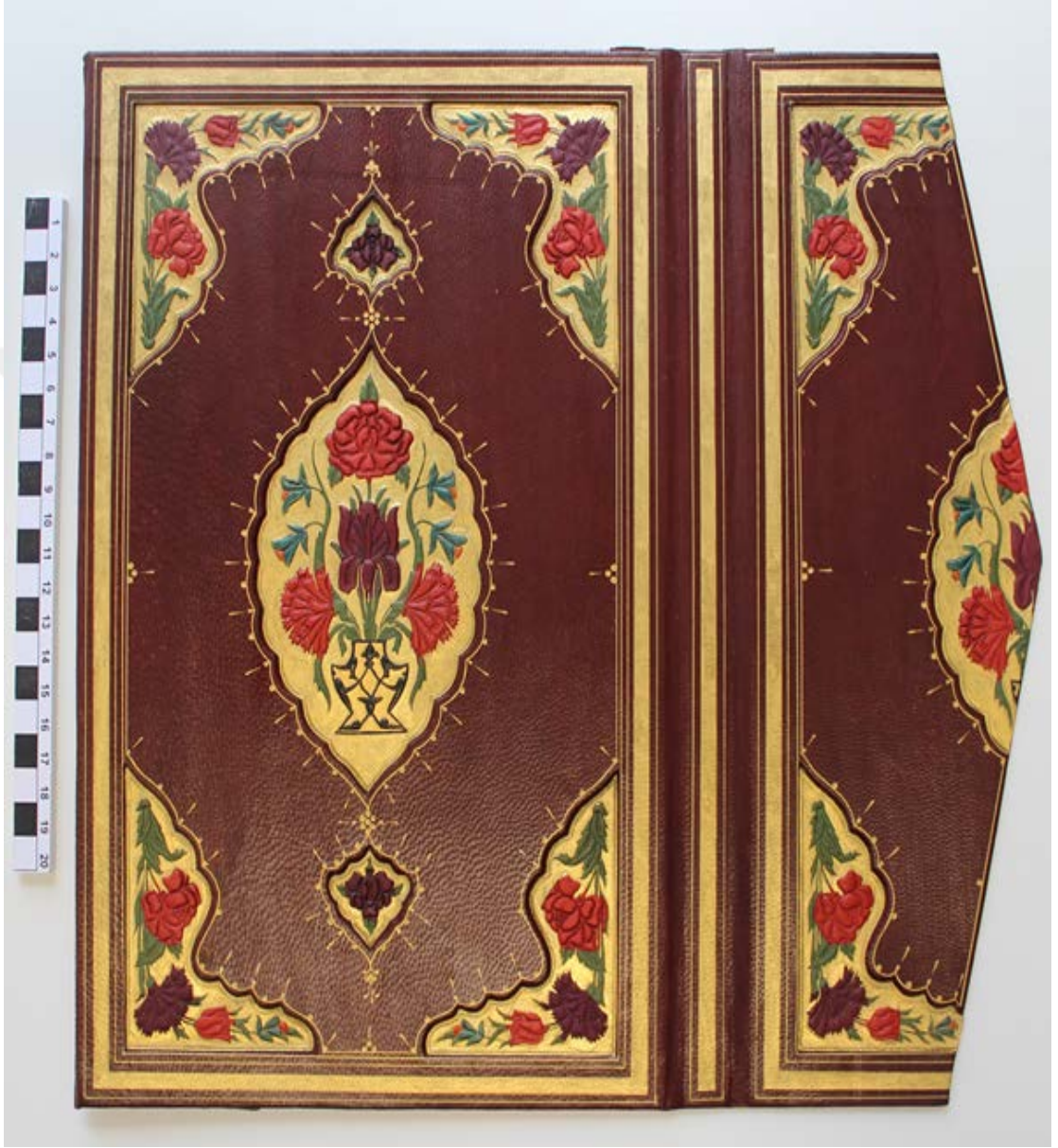
yer alan gül ve sümbül çiçekleri, değişik renkte deriler yardımı ile renklendirilmiştir. 23 ayar altın kullanılarak zemini, tığları, cetvelleri ve kuzulukları boyanmıştır. Katalog kısmında bulunan R.1583, R.1683, R.1262, E.H.1722, E.H.2690 envanter nolu eserlerin çiçek buket tasarımları vazo içerisinde ve uygulamamızda bu eserlerde kullanılan çiçek örneklerinden esinlenerek buket tasarımı yapılmıştır.

Resim 32 : Uygulama 1

Uygulama 2 : Kahverengi deri zemin üzerine vazo içerisinde çiçek buketli tasarımımız da süsen, gül, karanfil ve fulya çiçekleri kullanılmıştır. Kalıp tekniği ile yapılan bu cilt örneğimizde çiçekler farklı renkte deriler kullanılarak yapılmıştır.

Zeminler, tığlar, cetveller ve kuzuluklar 23 ayar altın kullanılarak boyanmıştır. Bu uygulamanın esin kaynağı R. 1262 envanter nolu eserdir.

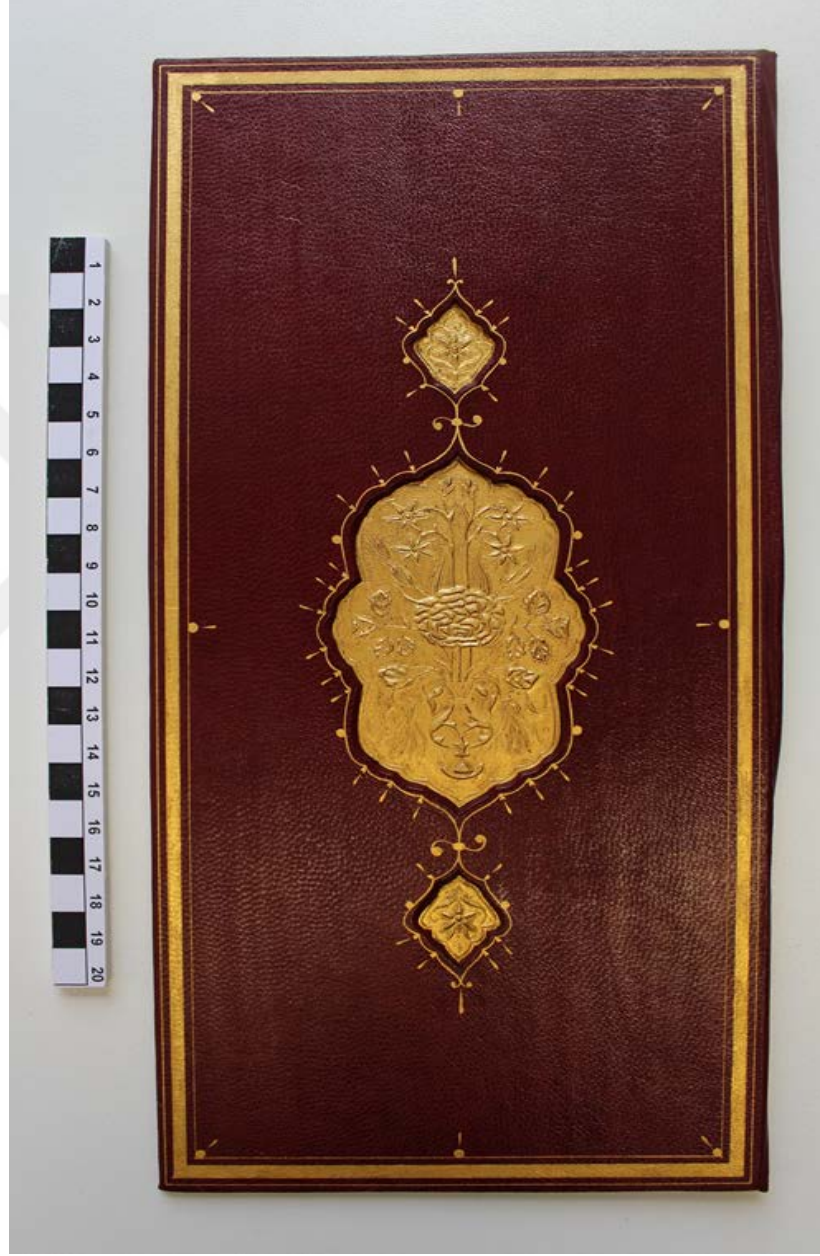

Resim 33 : Uygulama 2

Uygulama 3 : Uygulamamızda kullanılan kalıp deseni röprodüksiyondur. Bu desen R.1683 ve E.H. 2690 envanter nolu eserde yapılan şemse ve salbek deseni ile aynı yapılmıştır. Boyama tekniği, hem zemin hemde motiflerin altınlanması ile yapılan

mülemma şemse cilt örneği gibi yapılmıştır. Vazo içerisinde gül, lale, zerrin, buhuru meryem çiçeği kullanılmıştır.

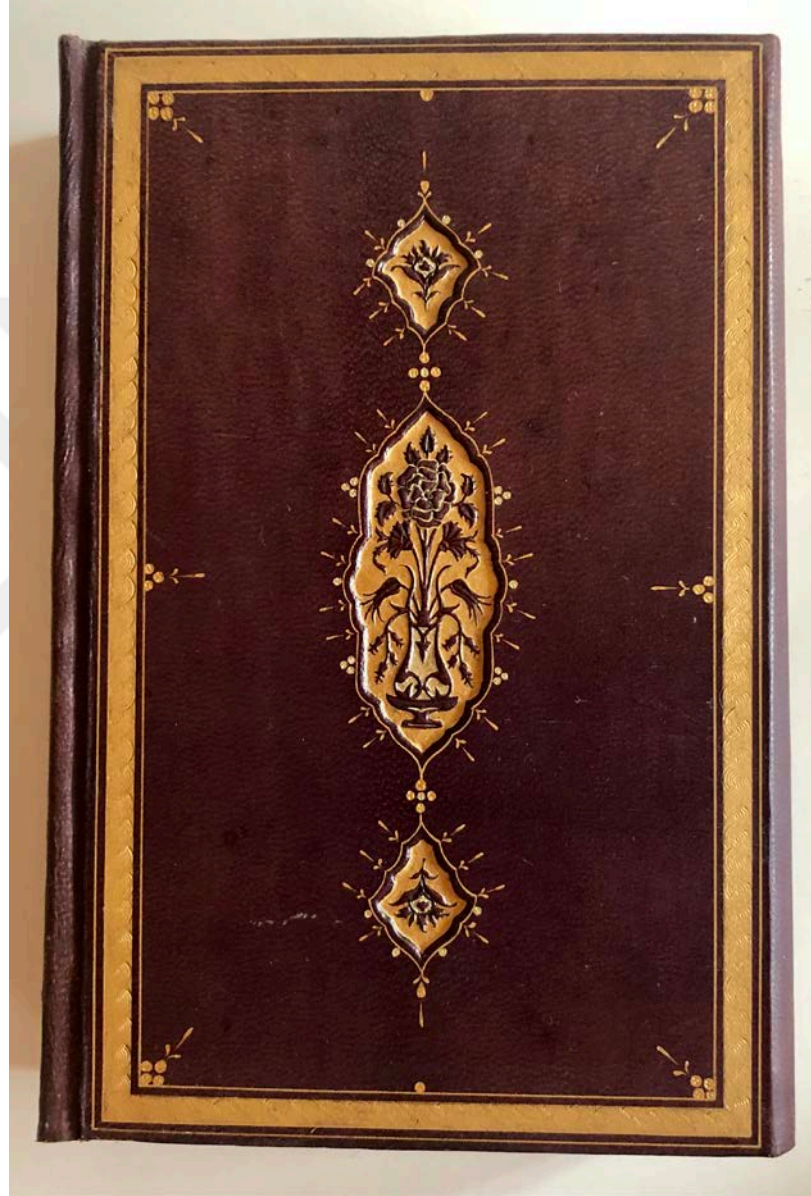

Resim 34 : Uygulama 3 (Röprodüksiyon R.1683)

Uygulama 4 : Çalışmamızda, kahverengi deri zemin üzerine uygulanan uzun ve dar şemse formu içerisinde yer alan vazolu çiçek buketi yapılmıştır. Buketin içerisinde gül, lale, karanfil ve sümbül çiçekleri kullanılmıştır. Diğer uygulamalardan farklı

olarak çiçekler renklendirilmeyip zemin renginde bırakılmıştır. Zemin, cetveller, tığlar ve kuzuluklar altınla boyanmıştır. Salbeklerde ise stilize çiçek kullanılmıştır.

Bu eserin boyama tekniği R. 1683 envanter nolu eser ile aynıdır.

Resim 35 : Uygulama 4

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde yer alan Revan kitaplığında bulunan 2059 eser arasından seçilen çiçek desenli kalıplı on cilt örneği karşılaştırmalar için Emanet Hazinesi ve Medine Kitaplığı bölümlerinden seçilen üç cilt örneği incelenmiştir. Çiçek desenli kalıplı ciltlerle ilgili, gerek teknik gerekse desen açısından yeterli derecede kaynak olmayışı bu alanda çalışma yapmayı teşvik etmiş ve gelecekte bu konu ile ilgili çalışmalara referans sağlamak adına bu çalışma yapılmıştır.

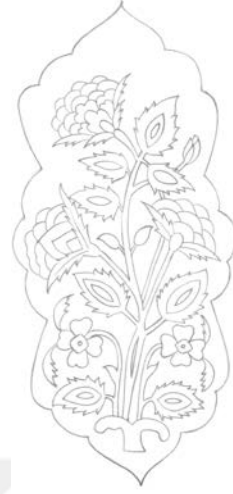
İncelenen cilt örneklerinin dördünde stilize edilmiş çiçek formları olan hatayi formundan biraz daha farklı ve doğadaki görünümüne daha yakın bir formda çizilmiştir. Fakat çiçeklerin cinsleri tam olarak anlaşılamamakla birlikte bu örnekler erken tarihli örneklerdir (Resim 2, 3, 4,5). Geride kalan diğer altı ciltte bulunan çiçekler, lale, gül, buhuru meryem, zambak, zerrin, fulya ve yıldız çiçekleri olarak tespit edilmiştir (Resim 10, 11, 12, 13, 14). Revan kitaplığından tespit edilen en erken (Resim 2) 1500 tarihli R. 944 envanter nolu eserden en geç (Resim 10) 1748-52 tarihli R.1262 envanter nolu esere kadar olan örnekler incelendiğinde çiçeklerin değişimi rahatlıkla anlaşılabilir. Bu değişimin etkilerinde Avrupayı akımın da tesiri olduğu rahatlıkla söylenebilir. Aşağıda en erken tahrihli örnekten başlanarak en geç tarihliye kadar olan cilt örneklerinin çizimleri verilmiştir.

Çizim 16 : R.944

Çizim 17 : R. 1514

Çizim 18 : R.1773

Çizim 19 : R.1689

Çizim 20 : R.1190

Çizim 21 : R. 1929

Çizim 22: R.1494

Çizim 23 : R. 1583

Çizim 24 : R. 1683

Çizim 25 : R. 1262

Çizim 26 : M. 402

Çizim 27 : E.H. 1722

Çizim 28 : E.H. 2690

Revan kitaplığından seçilen cilt örneklerine teknik olarak bakıldığında birden fazla cilt tekniğinin bir arada kullanıldığını görülmektedir. Genel olarak bu teknikler, ebru cilt, alttan ayırma şemse cilt, mülemma şemse ve mülevven şemse cilt örnekleridir. Bunun en güzel örneği on cilt arasından seçilen en erken tarihli olan R.1262 dir. Bu cilt mülevven şemse ve alttan ayırma şemse tekniğini bir arada kullanılarak yapılmıştır.

Çalışmada vurgulanan diğer bir husus ise batılılaşmanın etkisiyle çiçeklerin stilizasyonunda farklılığa gidilmiş olmasıdır. Bu farklılık çiçeklerin tonlama yapılarak gerçeğe yakın bir şekilde resmedilmesi, çiçek buketlerinde vazolar gibi objelerin kullanılması, kurdeleler, gibi detayların eklenmesi ile gerçekleşmiştir. Devamında da bu yeniliklerin Türk sanatına eklenmesi ile Türk rokoku adını almıştır. Bu tekniğin birçok sanat dallarına yansıdığı gibi cilt sanatına da çiçek desenli kalıplı ciltlere de sirayet etmiş olduğu görülmektedir. Örneklerde yer aldığı gibi çiçekler kalıplar kullanılarak bir nevi üç boyuta yakın görünüm elde etmiştir. Bu görünüşlerine, yarı natüralist denebilir, bununla beraber ciltlerde görülen çiçekler, buketler halinde bir vazoda içerisinde tasarlanmaya başlanmıştır. Renklendirmeleri ise farklı renkte deriler kullanılarak yapılmıştır.

Yukarıda bahsedilen cilt örneklerinde kullanılan mülevven şemse cilt tekniği gibi Hazine kitaplığı, Medine kitaplığı ve Emanet hazinesinden seçtiğimiz birer örnekten anladığımız kadarıyla bu teknik farklı koleksiyonlarda da görülmektedir. Ayrıca koleksiyonları karşılaştırdığımızda aynı desenlerden bir kaç örnek yapıldığı ve aralarında teknik veya boyama farklılığı olduğu görülür. R.1683-E.H.2609, R.1583-E.H.1722 envanter nolu eserler gibi. Medine kitaplığındaki örnek vazolu değildir ve tarihine bakıldığında 1685 yılını gösterir. Fakat diğer örnekler 18.yy.la tekâbül etmektedir. Bütün bu örnekleri dikkate alınırsa vazolu örneklerin tamamı 18.yy.lı işaret ettiği sonucuna varılır. Bu da batı sanatının 18.yy. da Türk sanat dallarının bir çoğuna yapmış olduğu etki gibi cilt sanatında da bu etkinin görüldüğü gözlemlenir.

Koleksiyon üzerinde yapılan tüm incelemeler doğrultusunda seçilen ciltler, bize ilham kaynağı olmuş. Bu cilt örneklerinden esinlenerek üç uygulama aynı teknik kullanılarak yapılmıştır. Bu uygulamalardan biri röprodüksiyondur. Diğer ikisi vazo içerisinde tasarımı yapılmış buket çiçeklerdir. Uygulama kısmında bu çalışmaların aşama aşama anlatımı yapılmış ve görselleri ile desteklenmiş.

Sonuç olarak Türk Cilt Sanatı'nın belirli bir döneminde görülen fakat üzerinde fazla çalışma bulunmayan çiçek desenli kalıplı uygulamalar klasik şemseye bir alternatif olarak ortaya koyulmuştur denebilir. Zaten aynı asırlarda daha Avrupayı tezyinat Cilt Sanatında da kendini göstermiştir. Bu çiçek desenli şemseli uygulamaların bir geçiş üslubu olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Günümüz uygulamalarında benzer ciltler yapmak geleneksel alandaki çeşitliliği arttıracaktır. Ayrıca tespit edilen çiçek desenleri cilt ile birlikte farklı alanlarda uygulama imkanlarına kavuşulabilir. Katı, Çiçek Ressamlığı, çini panolar, akkâse ebrular için ilham kaynağı olabilir. Türk Sanatında çiçeğin rolüne de vurgu yapan bu çalışma ile geleneksel cilt uygulamalarının da artacağı umutlanmaktadır.

KAYNAKLAR

AKSU, Hatice, (2008), "Rokoko" mad., **TDV İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, c.35, s.159-160.

ARITAN Ahmet Saim, (1993), "Ciltçilik" mad., **TDV İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul,c.7, s.551 - 557.

ATASOY, Nurhan , "Barok" mad., **TDV İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992,c.5, s.81-83

BAYKAL, İsmail, (1949), " Topkapı Sarayı Müzesi Kitaplıkları", **Güzel Sanatlar Dergisi**, 6, İstanbul, 80.

BİNARK, İsmet, (1981)," Topkapı Sarayı Müzesi ve Kütüphane Koleksiyonları ile İstanbul Kütüphaneleri Hakkında Yerli-Yabancı Kaynaklar Bibliyografyası" **Vakıflar Dergisi**, XIII ,:717,722.

BİROL, İnci Ayan, (2010), "Şükûfe" mad., **TDV İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2010,c.5, s.258-259.

ÇİĞ, Kemal, (1971), **Türk Kitap Kapları**, Doğan Kardeş Matbaası A.Ş., İstanbul.

_____, (2011), **Topkapı Sarayı ve Türk-İslam Sanatları**, Kaynak yayınları, İstanbul.

GEDÜK Serkan, (2014)," Çin Porselenlerinin Osmanlı Seramik ve Çini Sanatına Etkileri", III.Uluslararası Türk Sanatları, Tarihi ve Folkloru /Sanat Etkinlikleri.

İstanbul Asari Atika Müzeleri, **Topkapı Sarayı Müzesi Rehberi**, 03-04.

KARATAY, Fehmi, **Türkçe Yazmalar Kataloğu** , VIII.

LABARRE, Albert (2012), Kitabın Tarihi, Işık Ergüden, Dost, Ankara.

MAHİR, Bânu (1990) , "II. Bayediz Dönemi Nakkaşhanesinin, Osmanlı Tezhip Sanatına Katkıları", **Türkiyemiz**, 60, Şubat : 4-9.

MESARA, Gülbün (2017), " Müzehhib Kara Memi'nin çiçekleri ile yeni tasarımlar", **Z** , 1, yaz, :185- 189.

- ORTAYLI, İlber, (2007), **Mekanlar ve Olaylarıyla Topkapı Sarayı** , Kaynak yayınları, İstanbul.
- _____, (2007), Mekanlar ve Olaylarıyla Topkapı Sarayı , Kaynak yayınları, İstanbul.
- ÖZCAN, Abdülkadir, (2003), "Lale Devri" mad., **TDV İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, c.27, s.84-85.
- SAKAOĞLU, Necdet, (2002), " **Tarihi Mekanları Kitabeleri ve Anıları İle Sarayı Hümayun Topkapı Sarayı**", Denizbank Kültür Yayınları.
- TANINDI, Zeren ,(2012), " Başlangıcından Osmanlı'ya Tezhip Sanatı", **Hat ve Tezhip Sanatı**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 243-275.
- _____, (2014), "Kitap ve Cildi", **Uluslararası Cilt Buluşmaları**, Biltur Basım Yayın ve Hizmet A.Ş. , İstanbul , 16-17.
- TEKİN, Şinasi, (2017), **Eski Türklerde Yazı, Kâğıt, Kitap ve Kâğıt Damgaları**, 2, Dergâh, İstanbul.
- ÜNVER, A. Süheyl, (1951), **Müzehhip Kara Memi**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- YILDIZ, Nuray, (2014), **Eskiçağda Yazı Malzemeleri ve Kitabın Oluşumu**, 2, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Lise öğrenimini Sultan Selim Kız Meslek Lisesi Geleneksel Türk El Sanatları Klasik Cilt bölümünden birincilikle tamamladı. Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Cilt Ana Sanat Dalından 2015 mezun oldu. Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Cilt Ana Sanat dalında 2015 yılında yüksek lisans eğitimine başlamıştır.

Lise dönemlerinde Türk sanatı ile tanışmış, cilt dışında Uygulamalı Türk-İslâm Sanatları Kütüphanesi Ali Paşa Kültür –Sanat Girişim grubunda 2001-2005 yılları arasında Serap Bostancı Tuluk'tan Tezhip ,Betül Kırkandan bir yıl hat eğitimi almıştır. 2006 T.B.M.M Milli Saraylar Türk Süsleme Sanatları Merkezi Yıldız Sarayı Şale Köşkünde Müzehhip- Mimar Semih İrteş'ten Tezhip 2006-2008 yılları arasında Kültür Bakanlığı Topkapı Sarayı Nakışhanesinde Mamure Öz ve Semih İrteş tarafından Tezhip dersleri aldı. 2008-2010 yılları arasında Orhan Dağlı'dan Çiçek Ressamlığı dersi almıştır. Yurt içinde bir çok karma sergilere katılmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığının düzenlemiş olduğu 18. Devlet Türk Süsleme Sanatları yarışmasında Çini dalında sergileme ödülü, Zeytinburnu Belediyesinin düzenlemiş olduğu Geleceğin Ustaları Yarışmasında katıldığı Cilt Sanatı dalında da 2015'te sergileme 2017 de birincilik ödülü kazanmıştır.

2006'da Topkapı Sarayı Müzesi'nde Restorasyon ve Konservasyon Atölyeleri bölümünde Cilt ve Kağıt restorasyon ve konservasyonunu yapmakla göreve başlamış ve halen bu kurumda görevine devam etmektedir.

